

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

Türkiye’de Güvenlik: Algı, Politika, Yapı

Mustafa AYDIN*, Fulya EREKER**

* Prof. Dr., Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

**Yrd. Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve AB Bölümü

Bu makaleye atıf için: Aydın, Mustafa, Ereker, Fulya, “Türkiye’de Güvenlik: Algı, Politika, Yapı”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 11, Sayı 43 (Güz 2014), s. 127-156.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği’ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*’de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Türkiye’de Güvenlik: Algı, Politika, Yapı

Mustafa AYDIN ve Fulya EREKER*

ÖZET

Bu çalışmada, toplumunun tarihsel olarak kendine özgü bir güvenlik tanımlaması çerçevesinde inşa edildiğini söyleyebileceğimiz Türkiye’de güvenlik ve strateji kültürünün temel dayanakları, gelişimi ve uygulanışı ele alınacaktır. Bu bağlamda öncelikle Türkiye’nin güvenlik algılamalarının tarihi ve jeopolitik alt yapısına bakılacak, ardından, Türkiye’deki güvenlik kavramsallaştırması ile bu süreci etkileyen unsurlardan birisi olarak TSK’nın oynadığı rol ve Soğuk Savaş’ın sona ermesinin ardından yaşanan sistemsel dönüşümün etkileri analiz edilecektir. Ayrıca, Türkiye’deki kurumsal güvenlik yapılanması ile bu yapılanmanın akademik alandaki güvenlik kavramsallaştırması üzerindeki etkileri de incelenecektir. Son olarak, Soğuk Savaş’ın ardından değişmeye başlayan güvenlik anlayışı, uygulanan güvenlik politikalarıyla birlikte analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk dış ve güvenlik politikası, güvenlik kavramsallaştırması, güvenlik kültürü, strateji.

Security in Turkey: Perception, Politics and Structure

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the foundations, evolution and implementation of the security and strategy culture of Turkey, as a country whose society has been constructed through a particular security identification. In this context, the initial aim is to analyze the historical and geopolitical background of Turkey’s security perceptions. Afterwards, the security conceptualization of Turkey and the role played by the military in this process will be analyzed together with the effects of the systemic transformation experienced after the Cold War. The institutional security structure and its impact on the security conceptualization of the Turkish academia will also be examined. Finally, the new security understanding which has been developed after the Cold War will be analyzed in relation with the security policies that have implemented.

Keywords: Turkish security and foreign policy, security conceptualization, security culture, strategy.

* Mustafa Aydın, Prof. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul. E-posta: muaydin@gmail.com; Fulya Ereker, Yrd. Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler ve AB Bölümü, İİBF, Maltepe Üniversitesi, İstanbul. E-posta: fulyaereker@maltepe.edu.tr. Bu makale, yazarların İstanbul Bilgi yayınlarıncı Mustafa Aydın editörlüğünde hazırlanan Güvenlik Serisi’nin sekizinci kitabı olan *Türkiye’de Güvenlik: Algı, Politika, Yapı*, (İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, No. 443, Kasım 2013) başlıklı kitap esas alınarak hazırlanmıştır.

Giriş

Türkiye dünyanın büyük güçlerinden olmasa da, Boğazlar bölgesini kontrol etmesinin yanı sıra, Balkanlar'dan Orta Doğu'ya ve Kafkasya'dan Körfez'e uzanan geniş bir alanda ulaşım yollarının kesişme noktasında bulunması ile Batı'nın hidrokarbon enerji kaynaklarına erişim hattında bulunması, stratejik değerini canlı tutmakta ve muadili orta büyüklükteki devletlerden daha geniş bir etkinlik sahası açmaktadır.¹ Buna karşılık, Türkiye, uzun yıllardır bölgesel ve uluslararası siyasetteki konumu ve etkisine uymayan bir ulusal güvenlik sendromu ile yaşamaktadır. Türkiye aynı zamanda güvenlik kavramının toplumsal ve siyasal düzleme hâkim olduğu, ilgili-ilgisiz hükümet politikalarının güvenlik terminolojisiyle halka benimsetildiği ve eleştirilere karşı savunma aracı olarak kullanıldığı bir ülkedir. Daha açık bir ifadeyle, Türkiye'nin toplumsal gelişimi, diğer ilgili tüm hususların önüne geçen belirgin bir güvenlik kültürü ile tanımlanmaktadır. Hatta daha genel olarak Türkiye toplumunun, tarihsel olarak kendine özgü bir güvenlik tanımlaması çerçevesinde inşa edildiği söylenebilir.²

Türkiye'nin güvenlik kavramsallaştırması, ülkesel çıkarların tanımlanması ve savunulmasında belirli hassasiyetleri öne çıkartan tarihsel tecrübelerden ve sert güvenlik (*hard security*) sorunlarının ortaya çıkmasına neden olan konumundan büyük ölçüde etkilenmektedir. Öte yandan ulusal güvenlik meselesine yapılan yoğun vurgu ve güvenlik kavramsallaştırmasının gelişimi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) ülkenin siyasi geleneğinde uzun yıllar oynadığı rol ve toplumdaki yeriyle de ilintilidir.

Türkiye'de güvenlik, geleneksel olarak “tehlikeden korunma veya tehlikeye maruz kalmama durumu” olarak tanımlanmış ve büyük ölçüde üç boyutlu bir görünüme sahip olan “öz koruma” kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Bu üç boyut resmi kaynaklarda “toplumun yaşamını devam ettirmesi, toprak bütünlüğünün korunması ve ulusun temel kimliğinin muhafaza edilmesi” şeklinde ifade edilmektedir.³ Ulusal kimlik kavramının tanım içine yedirilmiş olması bir yana, askeri güvenliği önceleyen ve şiddet içeren tehditlerin caydırılması ya da bunlara karşı savunmada askeri kabiliyetlere odaklanan bu kavramsallaştırma, 21. yüzyılın öne çıkan etnik ve dinsel aidyetleri, farklılaşan siyasi meşruiyet koşulları ile ekonomik olanaklar ve çevresel sorunların değişen yapısı karşısında zorlanmaktadır.⁴

1 Mustafa Aydın, “Determinants of Turkish Foreign Policy I: Historical Framework and Traditional Inputs”, *Middle Eastern Studies*, Cilt 35, No.4, 1999, s.152-186.

2 Mustafa Aydın, “Security Conceptualisation in Turkey”, H. Günter Brauch, *et.al.* (der.), *Security and the Environment in the Mediterranean*, Berlin, Springer Verlag, 2003, s.345.

3 Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye'nin Güvenliği ve NATO ile İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/grupa/af/secura.htm>, 14 Ekim 2001.

4 Lenore Martin, “Turkey's National Security in the Middle East”, *Turkish Studies*, Cilt 1, No.1, 2000, s.83.

Bu çalışma, Türkiye’de güvenlik ve strateji kültürünün temel dayanaklarını, gelişimini ve uygulanışını ele alacaktır. Bu bağlamda öncelikle Türkiye’nin güvenlik algılamalarının tarihi ve jeopolitik alt yapısına bakılacak, ardından, Türkiye’deki güvenlik kavramsallaştırması ile bu süreci etkileyen unsurlardan birisi olarak TSK’nın oynadığı rol ve Soğuk Savaş’ın sona ermesinin ardından yaşanan sistemsel dönüşümün etkileri analiz edilecektir. Ayrıca, kurumsal güvenlik yapılanması ile akademik alandaki güvenlik kavramsallaştırması üzerindeki etkileri de incelenecektir. Son olarak, Soğuk Savaş’ın ardından değişmeye başlayan güvenlik anlayışı, uygulanan güvenlik politikalarıyla birlikte analiz edilecektir.

Güvenlik Algılamaları⁵

Her toplum için olduğu gibi, Türkiye için de dış ve güvenlik politikaları belirli bir tarihsel ve kültürel bağlamda gelişmiş ve şekillenmiştir. Türkiye, geniş anlamda güvenliğin toplumsal ve siyasal gelişimde öncelikli rol oynadığı bir ülkedir. Türk toplumu tüm diğer unsurların ötesinde tutulan bir güvenlik kültürü ile tanımlanmaktadır. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti ile toplumunun, tarihsel tecrübeler çerçevesinde gelişmiş belirli bir güvenlik tanımının yaratımları olduğu söylenebilir.⁶

Bir başka açıdan, tüm toplumlar için tarihsel gelişmelerin en temel belirleyicisinin ancak uzun dönemde yavaş bir şekilde değişen coğrafi özellikler olduğu düşünüldüğünde, Türkiye’nin kendine has güvenlik kültürünün oluşum ve gelişmesinde tarihsel tecrübeler kadar belirleyici etkiye sahip bir diğer unsur da coğrafyadır. Üstelik Türkiye, dünya politikasında kendisine hem güvenlik sorunları hem de fırsatlar sunabilen özel bir jeopolitik konuma sahip olduğundan, güvenlik kültüründe coğrafyanın etkisini fazlasıyla hissetmektedir. Bu çerçevede Türkiye’nin dış ve güvenlik politikaları üzerinde belirleyici olan güvenlik kültürü ve bunun temelini oluşturan güvenlik-ilişkili sorunlar algısını esas olarak iki ana eksenle ele almak mümkündür: Tarihsel bağlam ve coğrafi etken.

Tarihsel Bağlam

Türkiye, güvenliğini etkileyen sorunları, ikilemleri ve avantajlarıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasının merkezini devralmıştır. Bu nedenle Türkiye’nin komşuları ve müttefikleriyle ilişkilerinde tarihin etkisi önemlidir.⁷ Bu çerçevede Türkiye’nin mevcut dış ve güvenlik politikaları ancak tarihsel ve kültürel bağlamın öznel bağları ve oluşturuvcu etkileri kapsamında anlamlandırılabilir.

5 Bu kısım Mustafa Aydın, “Türkiye’de Güvenlik Kavramsallaştırması”, Mustafa Aydın, *et.al.* (der.), *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi, 2012 içinde, s.492-508’den özetlenmiştir.

6 Mustafa Aydın, “Securitization of History and Geography: Understanding Security in Turkey”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 3, No.2, 2003, s.164.

7 Ali Karaosmanoğlu, “The Evolution of the National Security Culture and the Military in Turkey”, *Journal of International Affairs*, Cilt 54, No.1, 2000, s.199.

Türkiye'nin güvenlik algılamasını derinden etkileyen bu tarihsel mirasın devlet yönetiminde köklü gelenekler, ülke ve bekasına verilen önem, uzun dönemli tecrübelerden çıkarılan dersler ışığında oluşturulan dış ve güvenlik politikaları gibi olumlu unsurlarının yanı sıra; komşu ülkelerle yaşanan ihtilaflar, Türkiye ve halkının imaj problemi ile 1. Dünya Savaşı sonunda yaşadığı işgal tehdidinin sürekli yeniden üretilmesiyle ortaya çıkan "güvensizlik sendromu" gibi yönleri de vardır.

Öte yandan, Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'ndan doğmuş ve onun merkezi coğrafyasını devralmışsa da, yeni devlet bir imparatorluk değil, ulus-devlet olarak kurgulanmıştır. Bu tercihin beraberinde getirdiği çok-uluslu, çok-ırklı ve çok-dinli bir entite yerine, homojen bir toplum yapısına ulaşma çabası,⁸ farklı kimlik ve uyum sorunları ile bunlara bağlı ilave güvenlik endişeleri doğurmuştur. Üstelik işgal güçlerinin yanı sıra eski sistemin hâkim unsurlarına karşı da mücadele eden kurucu liderlerin geçmişiyle bağlarını kopararak Türk milleti temelinde yeni erdemler oluşturma çabaları,⁹ İmparatorluğun bazı temel özelliklerinin yeni devlete aktarılmadığı anlamına gelmez. Nitekim tüm girişimlere ve baskılara rağmen, İmparatorluk kadar olmasa bile, Türkiye'nin varlığını korumayı başaran çok-etnili ve çok-inançlı yapısı devlet içinde önce kimlik, ardından da bununla bağlantılı güvenlik sorunlarının ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır.

Tarihsel öneme haiz bir diğer husus, büyük ölçüde gerileme döneminde şekillenen Osmanlı diplomasinin gerçekçi görünümüdür. Devletin son yüzyılında dönemin diğer güçlerine nazaran askeri açıdan zayıf konumda olması, çıkarlarıyla diğer güçlerin talepleri arasındaki gerilimleri dış politikasıyla dengeleme zarureti doğurmuştu. Devlet, varlığını sürdürebilmek için, büyük güçleri birbirlerine karşı kullanarak, uzun süre topraklarının önemli bir kısmını koruyabilmiş, zayıflaması 300 yıl sürmüş, dağılması ise ancak bir dünya savaşı ile olmuştu. Benzer şekilde Türkiye de, I. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere, Fransa ve İtalya arasındaki anlaşmazlıklar ve II. Dünya Savaşı'nın ardından Batılı Güçler ile Sovyetler Birliği (SB) arasında ortaya çıkan karşıtlık gibi uluslararası sistemin sunduğu fırsatları değerlendirmiştir.

İmparatorluktan cumhuriyete uzanan bu devamlılık ve reel politığe dayalı diplomasi, Türkiye'nin güvenlik politikalarında belirleyici etken olmuştur. Bu çerçevede güvenlik kültürü yüzyıllar içinde "saldırgan" karakterden "savunmacı" karaktere dönüşen İmparatorluğun zayıflaması¹⁰ dönemin büyük güçleriyle ilişkilerinde güç dengesi kavramı ve dengeleme siyasetini stratejik davranışının ayrılmaz unsuru haline getirmiş ve bu tutum Türkiye tarafından da devralınmıştır.

Bu anlayış aynı zamanda diğer devletlere karşı şüpheciliği getirmiş, komşularla yaşanan sorunlu ilişkiler şüpheciliği daha da artırarak, her an savaşıma hazır olmaya dayanan stratejiyi ortaya çıkartmıştır. Komşulara duyulan geleneksel güvensizlik duygusu, Türkiye'de de uzun süre devam etmiş, "tarihsel konumu nedeniyle dost olmayan ülkelerle

8 S. D. Salomone, "The Dialectics of Turkish National Identity: Ethnic Boundary Maintenance and State Ideology - Part Two", *East European Quarterly*, Cilt 23, No.2, 1989.

9 Doğu Ergil, *Social History of the Turkish National Struggle, 1919-22: The Unfinished Revolution*, Lahore, Sind Sagar Academia, 1977.

10 Karaosmanoğlu, "The Evolution of the National Security Culture", s.200-201.

çevrili olduğu için, bölgesinde güçlü ve istikrarlı olmaya mecbur olduğu” anlayışı yöneticiler nezdinde olduğu kadar, halk arasında da yerleşmiştir.

Benzer şekilde, İmparatorluk 19. yüzyılda büyük güçlere bağımlı hale geldikçe, “ayrılma ve toprak kaybı korkusu” güvenlik kültürünün temel unsuruna dönüşmüş, bu korku Sevr Antlaşması temelinde Türkiye güvenlik anlayışına da taşınmıştır. Halkın ortak hafızasında derine işleyen ve “cumhuriyet tarafından devralınan bu korkular, [bugün bile] aydınların ve kamuoyunun bir kısmını korkutmaya devam etmektedir.”¹¹ Bu sebeple, Türkiye’nin ulusal güvenlik politikası, “dış dünya ve iç mihrakların Türkiye’yi zayıflatmaya ve bölmeye çabaladığı” inancına dayalı Sevr fobisinden etkilenmeyi sürdürmektedir.

Türkiye’nin Osmanlıdan devraldığı dış müdahalelere yönelik şüphe ve endişeler, devletin azınlıklara yönelik politikalarını da etkilemiş, güvenlikleştirilen politika sonucunda, dış mihraklarca kullanılması korkusuyla ulusal azınlıkların hakları ve hatta mevcudiyetleri sorgulanmıştır.

Türkiye’nin güvenliği bağlamında komşularıyla ilişkilerinde de Osmanlı geçmişinin etkileri göze çarpmaktadır. Üç kıtaya yayılmış bir imparatorluğu kuran ve yöneten ulusun mirasçısı olmanın getirdiği üstünlük duygusu ile bunun karşısında Orta Doğu ve Balkanlar’da yüzlerce yıl süren Osmanlı yönetimi sonrasında bu coğrafyalarda halkların bir taraftan Türklerin bu algılamasına tepki göstermesi, diğer taraftan ülkelerinin sorunlu yönlerinden Osmanlı geçmişi sorumlu tutmaları, üstesinden gelinmesi zor bir kısır döngüyü ortaya çıkartmıştır.¹² Uzun süren Osmanlı hâkimiyeti, yakın çevresinde Türkiye’ye karşı olumsuz tavırların ortaya çıkmasına neden olmuş ve çağdaş Türkiye, Osmanlı yönetimiyle ilgili acı hatıralara sahip komşularının suçlamaları ve psikolojik hesaplaşmalarıyla yüzleşmek durumunda kalmıştır. Bu ortak tarihin etkilerini örneğin Türkiye’nin Yunanistan’la sorunlu ilişkilerinde veya kuzey komşusu Rusya’ya karşı güvensizliğe dayalı politikalarında görmek mümkündür.

Türkiye’nin güvenlik kültürünü etkileyen bir başka tarihsel unsur Batılılaşma anlayışıdır. Osmanlı’da 18. yüzyılda başlayan Batılılaşma, Türkiye’nin Batı odaklı politikalarını harekete geçiren ve güvenlik politikalarına “liberal ve enternasyonal” unsurların girmesini sağlayan etken olmuştur.¹³ Batılılaşma, cumhuriyet döneminde Türkiye’nin Batı devlet sistemi içindeki yerini güvence altına alma çabasında da etkili olmuştur. Türkiye’nin özellikle Soğuk Savaş döneminde Batının güvenlik kurumları içinde sahip olduğu yer, Batılı kimliğinin tanınması anlamında güvence sağlamıştır. Ayrıca bu kurumlar, güvenlik sorunları ile çıkarlarını ifade edebildiği etkili platformlar olarak da işlediğinden, bu kurumlara üyelik, Türkiye’nin güvenlik politikalarının önemli bir unsuruna dönüşmüştür.

11 Ibid., s.202.

12 Richard D. Robinson, *The First Turkish Republic*, Cambridge, Harvard University, 1963, s.170; Philip Robins, “Turkey and the Eastern Arab World”, Gerd Nonneman (der.), *The Middle East and Europe*, Londra, Federal Trust for Education and Research, 1993, s.189-190; Nilüfer Narlı, “Civil-Military Relations in Turkey”, *Turkish Studies*, Cilt 1, No.1, 2000, s.107.

13 Karaosmanoğlu, “The Evolution of the National Security Culture” s.200 ve 204-207.

Coğrafi Gerçeklik ve Güvenlik Jeopolitiği

Avrupa, Orta Doğu ve Kafkasya ile sınırları olan Türkiye'nin jeostratejik konumu, bir taraftan dünya siyasetinde ülkesel boyutları, nüfusu ve ekonomik gücünün ötesinde bir etkinlik sahası sağlamakta, diğer taraftan ülkeyi yakın ve uzak çevresindeki uluslararası gelişmelere ve bölgesel siyasi dengelerin değişimine karşı hassas hale getirmektedir.¹⁴

Askeri açıdan Avrupa, Asya ve Afrika arasındaki bağlantıların kesişim noktasında olan Anadolu yarımadası "stratejik bir bölgedir".¹⁵ İki tarafındaki denizler ve doğudaki dağlık arazi kuvvet kullanarak geçilmesi zor doğal sınırlar oluşturarak, savunma avantajı sağlar. Buna karşılık, aynı coğrafya doğu ve güneyden gelen kaçakçı ve mülteci hareketliliği geçiş yolu üzerindedir ve dağlık yapı özellikle gerilla tarzı ayaklanmaya müsait bir alandır. Trakya'nın ise düzenli ordulara karşı savunulması zordur. Boğazlar stratejik açıdan Türkiye'yi uluslararası güç konumuna getirmekle birlikte, hava saldırısına açık olması nedeniyle önemli bir güvenlik sorunudur da. Bu, yüzyıllar süren Boğazların kontrolünü ele geçirme mücadelesinde ve II. Dünya Savaşı ardından SB'nin Boğazların kontrolüyle ilgili gündeme getirdiği taleplerinde görülebilir.¹⁶ Bu durumun farkında olan Türkiye, güçlü Birinci Ordusunu Boğazları ve çevresini korumak üzere konuşlandırmıştır.¹⁷

Türkiye'nin Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan deniz yolunu kontrol etmesi hem güç hem de zayıflık unsurudur. 500 yıl boyunca Osmanlılara, ondan önce de Doğu Roma İmparatorluğuna Balkanlar'dan Orta Avrupa, Karadeniz, Ege, Akdeniz, Mezopotamya, Arabistan ve Kuzey Afrika'ya kadar geniş bir alanda denetim kuracağı bir ana üs sağlayan İstanbul ve Boğazlar,¹⁸ bugün de, imkânları ve etkinliği daha sınırlı olsa da, Türkiye'ye geniş bir hareket alanı sağlar.

Benzer şekilde Boğazlara sahip olmak, Türkiye'ye sırasıyla Rus Çarlığı, SB ve Rusya Federasyonu'na karşı etkinlik sağlamıştır.¹⁹ Buna karşılık Rusya da, bölgeyi kontrol eden güçten bağımsız ve engelsiz olarak Akdeniz'e erişime hayati önem atfettiğinden, Bo-

14 Güvenlik politikalarında coğrafi konumun belirleyiciliği konusunda eleştirel bir çalışma için bkz. Pınar Bilgin, "Türkiye Coğrafyasında Yalnız Güçlü Devletler Ayakta Kalabilir: Jeopolitik Gerçeklerin Türkiye'de Kullanımları", Evren Balta Paker ve İsmet Akça (der.), *Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi, 2010 içinde, s.453-474. Brzezinski'ye göre ise, Türkiye'nin benzeri olmayan konumu, ona stratejik seçkinlik kazandırmaktadır. Bkz. Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, New York, Basic Books, 1997, s.41.

15 Ferenc Váli, *Bridges Across the Bosphorus. The Foreign Policy of Turkey*, Baltimore ve Londra, John's Hopkins, 1971, s.46.

16 Bu dönemde SB, Boğazlarda askeri üs ve Montreux Sözleşmesi'nin revizyonunu talep etmiştir. Takip eden dönemde yaşananlar ve Türkiye'nin dış politikasına etkisi için bkz. Nuri Eren, *Turkey, NATO and Europe; A Deteriorating Relationship?*, Paris, AIIA, 1977, s.16; Mustafa Aydın, "İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası"; Erel Tellal, "SSCB'yle İlişkiler" ve Çağrı Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", hepsi Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası, Cilt I*, İstanbul, İletişim, 2001, s.399-477, s.499-509 ve s.522-575.

17 Aydın, "Determinants of Turkish Foreign Policy I", s.166.

18 Váli, *Bridges Across the Bosphorus*, s.44.

19 Keith R. Legg ve James F. Morrison, *Politics and the International System; An Introduction*, New York, Harper & Row, 1971, s.101.

ğazların denetimi Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya’yı 17. yüzyıldan itibaren sürekli karşı karşıya getirmiştir. Boğazların denetimi 19. yüzyılda Avrupa diplomasisinin de önemli bir uğraşdır. Yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı İmparatorluğu’nun kaderi küresel güç dengesinde önemli bir unsur haline gelmiş, Devlet “askeri olarak zayıf, ekonomik olarak iflas etmiş ve siyasi olarak etkisiz” olsa bile, “Rusya ile Avusturya-Macaristan, Fransa ve İngiltere arasındaki çıkar çatışmaları” ve Boğazlara hâkimiyet mücadelesi neticesinde yüz yıl daha varlığını sürdürebilmiştir.²⁰

Boğazları kontrol etmek dışında, süper güçlerden birisine komşu olması da Türkiye’nin güvenlik politikalarını etkilemiştir. Bu çerçevede diğer süper güç ABD’den gelen destek ve talepler bir yana, II. Dünya Savaşı’ndan sonra SB’den algıladığı tehdit, Türkiye’nin dış ve güvenlik politikalarının şekillenmesinde belirleyici olmuş, Batı yönelimini güçlendirmiştir. 1952’de NATO üyeliğiyle sağlanan Batı savunma sistemine bağlandı, bugüne kadar sürecek ilişkinin başlangıcı olmuştur. Her ne kadar SB, Stalin’in ölümünden sonra Türkiye’ye karşı hatalı davrandığını kabul ederek, artık toprak talebi olmadığını açıklamışsa da,²¹ gelişen güvensizlik ve SB’nin Türkiye’ye tehdit oluşturduğu inancı, iki ülke ilişkilerine Soğuk Savaş boyunca hâkim olmuştur.²²

Güvenlik bağlamında diğer bir önemli unsur, düşman bir hükümet tarafından kontrol edildiklerinde İstanbul ve İzmir gibi iki önemli limanın kullanımını engelleyebilecek konumda olan Ege Adaları’dır. Benzer şekilde Kıbrıs adasını kontrol edecek düşman bir güç, Doğu Akdeniz’deki deniz trafiğini kontrol altında tutabilecektir. Aynı güç hem Ege hem de Kıbrıs’ta kontrolü sağlarsa, Türkiye’nin açık denizlere ulaşmasını engelleyebilir. Bu sebeple, Kıbrıs’ın Yunanistan ile birleşmesi ihtimalinde Türkiye’nin açık denizle bağlantısının kesilebileceği endişesi, 1950’lerden itibaren Türkiye’nin güvenlik politikalarında etkili olmuştur.²³ Bu endişe, Yunanistan’ın Ege’de karasularını 12 mile çıkarma arzusuna karşı *casus belli* ilan edilmesinin de temel nedenidir.²⁴

Türkiye’nin coğrafi bağlamda güvensizliği bir yandan da fazla sayıda ve farklı rejim, ideoloji ve hedeflere sahip komşuları olmasıyla alakalıdır. Bir ülkenin sınırları, komşularının sayısı ve niteliklerine bağlı olarak bir güç unsuru olabildiği gibi, güvensizlik unsuru da olabilir. Bu açıdan, Türkiye’nin sürekli güvensizlik hissi içinde olmasının temel nedenlerinden birisi de komşularının sayı ve niteliğidir.²⁵ Belirgin örneklerden birisi, uzun yıllardır istikrarlılığın yaşandığı Ortadoğu’dur. Türkiye’nin güvenlik politikası uzun yıllar bölgede statükonun korunması olmuş, dolayısıyla istikrarı bozacak her unsur Türkiye için güvenlik tehdidi

20 Nuri Eren, *Turkey Today and Tomorrow; An Experiment in Westernization*, Londra, Pall Mall, 1963, s.227.

21 Ferenc Váli, *Turkish Straits and NATO*, Stanford, Calif., Stanford University, 1972, s.302-305.

22 Haluk Ülman ve Oral Sander, “Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler-II”, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, No.1, 1972, s.1-24.

23 Ibid.; Mustafa Aydın, “Determinants of Turkish Foreign Policy-II: Changing Patterns and Conjunctions During the Cold War”, *Middle Eastern Studies*, Cilt 36, No.1, 2000, s.116-117.

24 Andrew Wilson, *The Aegean Dispute*, Adelphi Papers No.155, Oxford, Oxford University, 1980, s.80.

25 Benjamin A. Most ve Harvey I. Starr, “Diffusion, Reinforcement, Geopolitics and the Spread of War”, *American Political Science Review*, Cilt 74, No.4, 1980, s.935’e göre, “çok sayıda devletle komşu olan bir devlet, büyük bir riskle karşı karşıya kaldığı ve kendisini çok sayıda potansiyel düşmana karşı koruması gerektiğinden komşularına şüphyle yaklaşacaktır.”

olarak görülmüştür. Ancak, Arap-İsrail savaşları, Filistin sorunu, Lübnan iç savaşı, Süveyş Krizi, İran devrimi, İran-İrak Savaşı, Körfez Savaşı ve daha yakın dönemde Irak'ın işgali ile Arap Baharı gibi gerginliklerin tümü Türkiye'nin yakın güvenlik bölgesinde meydana gelmiştir. Bu nedenle, NATO gibi çok uluslu bir platformda güvenilir konuma sahip olmak, Türkiye açısından istikrarsız bölgede önemli bir güvenlik bağlantısı anlamına gelmektedir.²⁶

Bu noktada Türkiye'nin coğrafi konumunun sağladığı avantajları da göz ardı etmemek gerekir. Türkiye Soğuk Savaş döneminde, özellikle SB'nin çevrelenmesi bağlamında önemli stratejik konumda bulunduğundan, Batı ittifakına sağladığı destek karşılığında Batı'nın (temelde ABD'nin) güvenlik şemsiyesi altında yer almıştır. Buna karşın Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte bu durum önemli bir dönüşüm geçirmiş, Türkiye Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle kendisini daha güvenli hissetmeyen az sayıdaki ülkeden birisi olmuştur. SB'nin dağılması Türkiye için önemli bir güvenlik sorununu ortadan kaldırmakla birlikte, dağılmanın yarattığı boşluk çevresinde yeni sorunların doğmasına imkân tanımıştır. Yine de, Türkiye bu dönemde dünyanın (özellikle ABD'nin) ilgisini çeken yeni çatışma alanlarına (Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu) komşu olması ve buralara askeri erişimi kolaylaştırması nedeniyle, Soğuk Savaş sonrası önemini yitirdiği düşünülen stratejik konumu kısa sürede yeniden şekillenerek, Türkiye'nin güvenlik politikalarının dayanağı olarak işleme devam etmiştir.

Türkiye'de Güvenliğin Kavramsallaştırılması ve Kurumsal Yapı

Türkiye'de güvenlik kavramının kullanımı nispeten yenidir. Daha önce "emniyet" veya "savunma" kelimeleriyle ifade edilen kavram, ilk olarak II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'yle ilişkilerin gelişmesi üzerine, "security" kavramına karşılık olarak askeri çevrelerce kullanılmaya başlanmıştır. Yaygın kullanımı ise 1961 anayasası ile Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) oluşturulmasıyla başlamıştır. Bundan önce askeri ve sivil kullanımda yaygın olan ulusal savunma ifadesi yerini ulusal güvenlik ifadesine bırakmıştır.²⁷

Türkiye'nin büyük oranda jeopolitik ve stratejik konumunun belirleyici olduğu resmi güvenlik kavramsallaştırması beka, ülkesel bütünlük ve rejimin korunması sacayağına oturur. Anayasa'nın 5. maddesi milletin bağımsızlık ve bütünlüğü ile ülkenin bölünmezliği ve cumhuriyet ile demokrasiyi koruma hedeflerini vurgular. Uzun yıllar ulusal güvenlik sisteminin temel kuruluşu olarak faaliyet gösteren MGK kanununda milli güvenlik, "Devletin anayasal düzeninin, milli varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dâhil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması" olarak tanımlanmıştır.²⁸ Güvenlik politikası ise, "milli güvenliğin sağlanması ve milli hedeflere ulaşılması amacı ile *MGK'nın belirlediği görüşler dâhilinde*, Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilen iç, dış ve savunma hareket tarzlarına ait esasları kapsayan siyaset" olarak tanımlanmıştır.²⁹

26 Aydın, "Determinants of Turkish Foreign Policy I, s.169-170.

27 Bkz. Gencer Özcan, "Türkiye'de Milli Güvenlik Kavramının Gelişimi", Evren Balta Paker ve İsmet Akça (der.), *Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi, 2010 içinde, s.305-349.

28 MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu, 2945/9.11.1983, Madde 2.

29 Ibid., Madde 2/b. [Vurgu bizim].

Söz konusu kanuna göre ulusal güvenlik politikası, Milli Güvenlik Siyaseti Belgesi (MGSB) ile belirlenmektedir. Kırmızı Kitap olarak da bilinen MGSB, MGK’nın Bakanlar Kurulu adına hazırladığı ulusal güvenlik konusundaki en temel politika belgesidir. Bakanlıklar ve Genelkurmay bu belge ışığında genel politika ve stratejilerini belirlerler. MGK, esasında gizli olan MGSB’yi “Türkiye Cumhuriyeti’nin bekâsı ve Türk Milleti’nin refahına ilişkin izlenecek milli güvenlik siyasetinin esaslarını içeren, [devletin] milli menfaati ve milli hedefleri [ile bunlara] ulaşmak için takip edilecek iç ve dış güvenlik ile savunma siyasetlerine ilişkin esasları kapsayan yol haritası” şeklinde tanımlamaktadır.³⁰

Resmi güvenlik kavramsallaştırmasının daha açık görünümünü, ulusal güvenliğin belirlenmesinde temel unsurlardan biri olan Türk Silahlı Kuvvetleri’nin (TSK) belge ve açıklamalarında bulmak mümkündür.³¹ Güvenliği, ulusal bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğü ile ülkenin hayati çıkarlarının korunması esaslarına dayandıran TSK, terörizm, kitle imha silahları (KİS), uzun menzilli füzeler ve bölgesel çatışmalar ile irticai faaliyetleri Türkiye’ye yönelik tehditler olarak görmektedir.³² TSK’ya göre Türkiye’nin güvenlik ve savunma politikasının temel unsurları, bölgesinde güç ve denge unsuru olmak, çevresinde barış ve güvenlik kuşağı oluşturmak, bölgesinin barış ve güvenliğine katkıda bulunarak bunu geliştirmek, bölgesine ve ötesine yönelik strateji ve güvenlik üreten ülke olmak ve ülkelerle işbirliği, yakınlaşma ve olumlu ilişkiler geliştirmek için girişimlerde bulunmaktır.³³

Milli Savunma Bakanlığı’nın (MSB) 2000’de yayınladığı ulusal güvenlik politikasına dair Beyaz Kitap da bölgesel ve etnik çatışmalar ile KİS’lerin yayılması, irtica ve terörizmi Türkiye’nin güvenlik sorunları olarak belirlemiştir.³⁴ MSB’nin 2011’de yayınladığı Beyaz Kitap ise, Türkiye’nin karşı karşıya olduğu güvenlik tehditlerini, bölgesel ve etnik çatışmalar ile KİS’lerin ve uzun menzilli füzelerin yayılması, siyasî ve ekonomik istikrarsızlıklar ile belirsizlikler, köktendincilik, uyuşturucu ve her türlü silâh kaçaklığı ile uluslararası terörizm olarak saptamıştır.³⁵ Türkiye’nin “jeostratejik mevkiinden kaynaklanan durumunun, bugüne kadar olduğu gibi 21. yüzyılda da değişmeyeceği ve Türkiye’nin önemi ile yeni dünya düzenindeki yerinin daha da pekişeceği”,³⁶ düşünüldüğünden güvenlik ve savunma politikaları için öngörülen ana çerçeve pek farklılaşmamıştır.

30 [Http://www.mgk.gov.tr/Turkce/sss.html#soru](http://www.mgk.gov.tr/Turkce/sss.html#soru) (Erişim Tarihi Haziran 2011).

31 Türkiye’nin ulusal güvenlik politikalarında askerin etkisi konusunda bkz. Gencer Özcan, “Doksanlarda Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politikasında Askeri Yapının Artan Etkisi”, Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), *Türkiye’nin En Uzun On Yılı*, İstanbul, Boyut, 1998, s.67-100; Gökhan Koçer, “1990’lı Yıllarda Askeri Yapı ve Türk Dış Politikası”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Cilt 29, No.1-2, 2002, s.123-158.

32 [Http://www.tsk.tr/1_TSK_HAKKINDA/1_4_Savunma_Politikasi/savunma_politikasi.htm](http://www.tsk.tr/1_TSK_HAKKINDA/1_4_Savunma_Politikasi/savunma_politikasi.htm) (Erişim Tarihi Haziran 2011).

33 Ibid.

34 Bkz. MSB, *Beyaz Kitap 2000*, <http://www.msb.gov.tr/Birimler/GnPPD/GnPPDBeyaz-Kitap.htm>.

35 MSB, *Beyaz Kitap 2011*, Haziran 2011.

36 Ibid.

Dışişleri Bakanlığı da güvenliği, *Türkiye'nin Güvenlik Perspektifleri ve Politikaları* başlığı altında “kendini koruma” olgusuyla tanımlamış ve üç unsurla açıklamıştır: Toplumun yaşamını devam ettirmesi, ulusun toprak bütünlüğünün korunması ve ulusun, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel nitelikleriyle şekillenen temel kimliğinin muhafaza edilmesi.³⁷

Görüldüğü üzere, Türkiye’de güvenlik kavramı bekâ, ulusal bağımsızlık ve bütünlüğün korunması ile iç tehditler kapsamında rejimin korunması çerçevesine oturtulmuştur. Ayrıca güvenlik Soğuk Savaş sonrası dönemde dahi askeri kavramlara dayalı sert güvenlik (*hard security*) kapsamında kavramsallaştırılmıştır. Güvenlik tehditleri bağlamında son yıllarda ekonomik, kültürel ve insani meseleler de ele alınmaya başlanmışsa da, resmi kavramsallaştırma halen geleneksel güvenlik algısı çerçevesinde şekillenmektedir.

Bu bağlamda toplum devletin hayli önündedir ve yumuşak güvenlik (*soft security*) konularına gerek sivil toplum, gerekse akademik çalışmalarda daha fazla yer verilmektedir. Nitekim Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye’de güvenlik alanında en fazla çalışılan yeni konular enerji güvenliği ve çevre güvenliği olmuştur. Fakat bu konuların devlet düzeyinde gündeme gelmesi, ancak ülkenin güvenliğine realist anlamda katkıda buldukları oranda olmaktadır.

Sonuç olarak Soğuk Savaşın sona ermesi ve yeni uluslararası sistemin ortaya çıkarıldığı yeni tehditler güvenlik söyleminin bunları içerecek şekilde genişlemesini sağlamışsa da, geleneksel kavramsallaştırmayı değiştirememiştir. Pek çok çalışma bunun nedenini, güvenliğin büyük ölçüde askerlerce kavramsallaştırmasında görmektedir.³⁸ Buna karşın, Avrupa Birliği (AB) uyum süreci kapsamında gerçekleştirilen düzenlemelerle, Türkiye’de güvenlik politikalarının oluşturulmasında askeri yapı belirleyiciliğini değilse de, tekeline yitirmiştir. Buna rağmen güvenlik politikalarının dayandığı kavramsallaştırmanın fazlasıyla değişmemiş olması, sivil bürokrasinin güvenlik algılamalarının da benzer kaynaklara dayandığını göstermektedir. Bunun bir nedeni sivil bürokrasinin ulusal güvenlik konusundaki eğitiminin uzun yıllar Harp Akademileri Komutanlığı’na bağlı olarak MGK Genel Sekreterliği binasında faaliyet gösteren Milli Güvenlik Akademisi’nce (MGA) gerçekleştirilmiş olmasıdır.³⁹ Fakat genel olarak akademik alandaki güvenlik çalışmalarına bakıldığında da, az sayıda örnek dışında, resmi kavramsallaştırma ile uyumlu oldukları görülmektedir.

37 [Http://www.mfa.gov.tr/i_turkiye_nin-guvenlik-perspektifleri-ve-politikalari.tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/i_turkiye_nin-guvenlik-perspektifleri-ve-politikalari.tr.mfa) (Erişim Tarihi Haziran 2011).

38 Aydın, “Türkiye’de Güvenlik Kavramsallaştırması”, s.492; Pınar Bilgin, “Turkey’s Changing Security Discourses: The Challenge of Globalisation”, *European Journal of Political Research*, Cilt 44, No.1, 2005, s.192-195; Özcan, “Türkiye’de Milli Güvenlik Kavramının Gelişimi”, s.311; Koçer, “1990’lı Yıllarda Askeri Yapı ve Türk Dış Politikası”, s.152.

39 1952’de Milli Savunma Akademisi adıyla kurulan MGA, 1997’de İstanbul’dan Ankara’ya taşınarak, 26 Haziran 2012’de Harp Akademileri Kanunu’nda yapılan değişikliğe kadar MGK Genel Sekreterliği binasında, devletin ulusal güvenlik politikaları hakkında TSK mensupları, kamu kurum ve kuruluşları ile gerektiğinde özel sektörde üst düzeyde çalışan yöneticilere eğitim vermiştir. 2012’deki değişiklikte tekrar İstanbul’a taşınarak, Silahlı Kuvvetler Akademisi ile birleştirilen MGA, artık sivil öğrenci almayacak şekilde Silahlı Kuvvetler Yüksek Sevk ve İdare Akademisi olarak yeniden teşkil edilmiştir.

Kurumsal Yapı

Türkiye’de ulusal güvenlik politikalarının belirlenmesinde temel aktörler, Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, MGK ve TSK; ikincil aktörler de MSB, Dışişleri Bakanlığı, Milli İstihbarat Teşkilatı’dır. Bu yapı 1982 Anayasasının 117 ve 118. maddeleri ile bunlara ilişkin 2001, 2003 ve 2011’de yapılan değişiklikler ve 1983’de çıkartılarak 2003’de değiştirilen 2945 sayılı MGK Kanununca belirlenmiştir.

Anayasa yürütmenin başı olarak Cumhurbaşkanı’na ulusal güvenlik konularında önemli yetkiler vermektedir. TBMM adına TSK’nın başkomutanlığını temsil etmek ve kullanılmasına karar vermek, Genelkurmay Başkanı atamak, MGK’yı toplantıya çağırmak ve başkanlık etmek bunlar arasındadır. Anayasanın 117 ve 118. maddelerine göre ulusal güvenliğin sağlanması ve ulusal güvenlik politikasının tespit ve uygulanması ile ilgili kararların alınması Bakanlar Kurulu’na verilmiştir. Kurul ulusal güvenliğin sağlanmasından TBMM’ye karşı sorumludur. Bu çerçevede ulusal güvenlik, hükümetin genel siyaseti ve sorumluluğu içinde yer almakla birlikte, MGK Kanunu yoluyla özerk bir alan olarak düzenlendiğinden, MGK ulusal güvenlik sisteminin önemli aktörlerinden biri haline gelmektedir.

2003’de AB uyum süreci çerçevesinde ilgili kanunda yapılan değişikliklere kadar MGK, devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanmasıyla ilgili aldığı kararlar ile gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu’na *bildiren* bir kurum olarak tanımlanmaktaydı.⁴⁰ 2003’de yapılan değişiklikle MGK *bildiren* kurum olmaktan çıkarılarak, *tavsiye eden* kuruma dönüştürülmüştür.⁴¹ Ayrıca 2003 öncesinde MGK’nın görüşleri Bakanlar Kurulu tarafından *öncelikle dikkate alınması gereken tavsiyeler* iken, değişiklik sonrasında Bakanlar Kurulu tarafından *değerlendirilecek ve uygun görülmesi halinde benimsenecek* tavsiye kararları haline getirilmiştir.

Benzer şekilde, 2001 tarihli anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanı’nın başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı ile Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı’ndan oluşan MGK’nın yapısı değiştirilerek, kurula Başbakan Yardımcıları ile Adalet Bakanı’nın da katılımı öngörülmüştür. Böylece üye sayısı 13’e çıkan MGK’da sivilin çoğunluğu sağlanmıştır.

2003’de MGK Kanunu’nda yapılan değişiklikle de Kurulun ayda bir yerine iki ayda bir toplanması yasalaşmıştır.⁴² Ayrıca MGK Genel Sekreterinin TSK mensubu olma zorunluluğu kaldırılmış,⁴³ Genel Sekreterlik görevi uygulamada sivilere geçmiştir. Aynı düzenlemede MGK’nın içyapısı da değiştirilerek, Genel Sekreterin yetkileri daraltılmış ve MGK kararlarına ilişkin uygulamaların Genel Sekreterlikçe takip edilmesi uygulamasına son verilmiştir.⁴⁴

40 9 Kasım 1983 tarih ve 2945 nolu MGK Kanunu’nun 4. maddesi.

41 Madde 4 – (Değişik: 30/7/2003-4963/24 md.).

42 Madde 3 (Değişik: 15/1/2003-4789/1 md.) ve Madde 5 – (Değişik birinci fıkrası: 30/7/2003-4963/25 md.).

43 Madde 15 – (Değişik: 30/7/2003-4963/27 md.).

44 Madde 9 – (Mülga: 30/7/2003-4963/35 md.).

Türkiye'nin ulusal güvenliğine dair en temel belge olan MGSB'nin taslağı, Anayasa'nın 118. maddesi ve 2945 sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca MGK'da alınacak karar çerçevesinde, MGK Genel Sekreterliği'nin koordinatörlüğünde bakanlıklar, kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği halinde ve görüşleri alınarak hazırlanmakta ve MGK'ya sunulmaktadır. Taslak, MGK'da uygun bulunduğu takdirde, tavsiye kararı olarak Bakanlar Kurulu onayına sunulur ve onaylanması halinde uygulanmaya başlanır. MGK ve MGK Genel Sekreterliği'nin yapısını değiştiren reformlar öncesinde MGK'da askerlerin etkin olması nedeniyle MGSB'nin hazırlanmasında sivil yönetimin fazlaca bir etkisi yoktu. Fakat değişikliklerin ardından belgenin hazırlanmasında Bakanlar Kurulu katkısı giderek artmıştır. Bu kapsamda 2010'da hazırlanarak 2011'de onaylanan MGSB'nin içeriğinde Hükümet önemli değişiklikler yapmıştır.⁴⁵

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Rolü

TSK'nın Türkiye'nin güvenlik kültüründeki etkisi, aşamalı olarak azalsa da, hala önemini korumaktadır. Bu etki, çeşitli sosyal ve tarihi olguların bileşiminden ortaya çıkmaktadır: İmparatorluktan devralınan miras, TSK'nın cumhuriyetin kurulması ve “ulusun özgürleşmesi, inşası ve modernleşmesindeki” rolü,⁴⁶ halkın otoriteye saygısı, Atatürk'ün mirasının sahiplenilmesi, cumhuriyeti koruma *görevinin* üstlenilmesi, yolsuzluklardan görelî bağımsız idaresi.⁴⁷ Güvenlik politikalarının yapımına katılan siviller de uzun yıllar TSK'nın yerini vurgulama eğiliminde olmuşlardır. Bu eğilim, kamuoyu nezdindeki saygınlığı ve genel olarak toplumun güvenini artırarak, ordunun siyasi etkinliğini de artırmıştır. Diğer bir ifadeyle, Türk ordusunun etkisi, sivillerin siyasetten ve güvenlik alanından geri çekildiği oranda artmış, askerlerin doldurduğu boşlukları devralan güçlü bir sivil liderlik ortaya çıktığındaysa azalmıştır.⁴⁸ Bu durum TSK'nın “politika girişiminde bulunmak yerine, önlemede daha başarılı” hale gelmesine ve “böylece, sivil otoritenin üstün olmaktan ziyade, öncü olduğu bir sistem” oluşmasına neden olmuştur.⁴⁹

TSK uzun yıllar kendisini devletin Atatürk ilkelerinden özellikle cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laikliğe dayalı yapısının koruyucusu olarak görmüş,⁵⁰ görevinin, “sadece dış düşmanlara karşı değil, aynı zamanda iç düşmanlara karşı devletin laik yapısı ile siyasi

45 Ali Karaosmanoğlu, “Silahlı Kuvvetler ve Demokrasi”, *Bilgesam Raporu* No.33, İstanbul, 2011, s.16.

46 Narlı, “Civil-Military Relations in Turkey”, s.17.

47 Dankwart A. Rustow, “The Military in Turkey”, Dankwart A. Rustow ve Robert E. Ward (der.), *Political Modernisation in Japan and Turkey*, Princeton, NJ, Princeton University, 1964, s.352-388; George S. Harris, “The Role of the Military in Turkish Politics”, *Middle East Journal*, Cilt 19, No.1, Kış 1965; William Hale, *The Political and Economic Development of Modern Turkey*, Londra, Croom Helm, 1981; Gareth Jenkins, *Context and Circumstance: The Turkish Military and Politics*, Adelphi Paper No.337, Londra, IISS, 2001.

48 Narlı, “Civil-Military Relations in Turkey”, s.119-120.

49 Jenkins, *Content and Circumstances*.

50 Narlı, “Civil-Military Relations in Turkey”, s.108.

ve ülkesel bütünlüğünün korunması” olduğunu savunmuştur.⁵¹ Bu sayede etkili bir organ olan MGK ile güçlü bir konuma sahip ordu, hükümetlerdeki sık değişikliklere karşılık, ulusal güvenlik politikalarının devamlılığını garanti altına almıştır. Bu süreklilik, temelde askerlerin kontrolündeki MGK Sekreteryası tarafından hazırlanan ve MGK ile Kabine tarafından kabul edilen, ancak kamuoyuna açıklanmayan ve TBMM’ye sunulmayan MGSB’yle sağlanmıştır.

MGSB’nin 31 Ekim 1997’de oluşturulan ve Ocak 1999’da gözden geçirilen biçimine göre, mevcut koşullarda iki iç düşman bulunmaktaydı: Devletin laikliğini tehdit eden aşırı dincilik ve toprak bütünlüğünü tehdit eden Kürt ayrılıkçılığı.⁵² 1997’de Suriye ve Yunanistan olduğu belirtilen dış düşmanlar, 1999’a gelindiğinde belirsizleşmişti. 1999’daki belgede ayrıca, organize suç sendikaları ile ülkücü mafyaya da yer verilmiş, Türkiye’nin “terör, yasadışı silah ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı [ve] kitle imha silahlarının çoğalmasına karşı mücadelede” etkin olması gerektiği belirtilmiştir.⁵³

1997 tarihli MGSB, ülkenin mevcudiyetini tehdit eden iç sorunlar ve tehditlerin önemini vurgularken, üst düzey askeri yetkililer de, devletin güvenliğini sağlamada siyasetçilere tam olarak güvenmediklerini tekrarlıyorlardı.⁵⁴ Bu durum, TSK’nın “siyasetçilere yönelik, ülkenin güvenliğini tehdit eden ayrılıkçı ve köktendinci eylemlerle mücadeledeki kararlılığını zorlaştıracak, zayıflatacak veya gölgeleyecek öneri veya yorumlarda bulunmamaları ya da bu yönde bir tutum sergilememeleri gerektiği” yönündeki uyarılarına da yansımaktaydı.⁵⁵

MGSB daha sonra 2005 ve 2010’da gözden geçirildi. 2005’te irtica ve bölücülük yine öncelikli iç tehdit sayılmış, İran’ın nükleer ve konvansiyonel füze programı ise dış tehdit algısının tepesine yerleşmişti.⁵⁶ Ekim 2010’da sivil bürokrasinin ağırlığını hissettirdiği yazım süreci sonunda yenilenen son MGSB’de ise irtica iç tehdit olmaktan çıkartılmıştır.⁵⁷

Çeşitli dönemlerde yönetime doğrudan el koyması ve sair zamanlarda da siyasi etki yaratan dolaylı müdahaleleri ile TSK, zamanla özellikle MGK’daki etkinliğiyle siyaseti kontrol etme ve genel olarak kamunun koruyucusu rolüne soyunarak, “siyasetçileri anayasal mekanizmalarla denetlediği” bir “otonomiye evrilmişti.”⁵⁸ Bu yapı, aynı zamanda askeri meseleleri, örneğin savunma bütçesi ve tedarik politikalarını uzun yıllar siyasi ve kamusal

51 Karaosmanoğlu, “The Evolution of the National Security Culture”, s.213.

52 Ibid.

53 T.C. Savunma Bakanlığı, *White Book. Turkey*, Ankara, Mönch Media, 2000, s.1.

54 “Genelkurmay’dan Suç Duyurusu”, *Milliyet*, 13 Mayıs 1997, s. 16; “İrtica Yakın Tehlike”, *Milliyet*, 11 Haziran 1997, s.18. “Gerekirse Silah Bile Kullanırız”, *Hürriyet*, 12 Haziran 1997. Fikret Bila, “Kıvrıkoğlu’ndan Mesajlar”, *Milliyet*, 4 Eylül 1999. “28 Şubat Bitmedi”, *Hürriyet*, 4 Eylül 1999.

55 “Military Won’t Tolerate Moves Aimed at Eroding Image”, *Turkish Daily News*, 21 Mart 1989, s.1.

56 <http://www.cnnturk.com/2010/turkiye/06/28/kirmizi.kitaptan.cemaatler.cikiyor/581441.0/index.html> (Erişim Tarihi 22 Ağustos 2013).

57 <http://www.haberturk.com/gundem/haber/565689-yeni-kirmizi-kitapa-mgkdan-onay> (Erişim Tarihi 22 Ağustos 2013).

58 Ümit Cizre Sakalioğlu, “The Anatomy of the Turkish Military’s Political Autonomy”, *Comparative Politics*, Cilt 29, No.2, 1997, s.153; Karaosmanoğlu, ibid. s.214.

denetimin dışında tutmuştur. Bunda TSK'nın etkinliğinin yanı sıra, siyasetçilerin alana ilgilerinin ve uzmanlıklarının az olması da etkili olmuştur.⁵⁹

Bununla birlikte, bir taraftan AB uyum süreci, diğer taraftan sivil-asker ilişkilerinde ciddi bir kırılma yaratan *Ergenekon, Balyoz, İnternet Andıcı* ve benzeri davalarla şekillenen siyasetin sivilleşmesi süreci, TSK'nın genel olarak siyaset ve özelde de güvenlik politikaları üzerindeki etkinliğini azaltmıştır. Keyman'ın "post-vesayet dönemi" olarak adlandırdığı yeni dönemde, TSK'nın siyasetteki etkisinin azalmasıyla birlikte, güvenlik alanındaki siyasi karar alma sürecinde de askerin etkisi aşınmış, sivil katılım giderek önem kazanmıştır.⁶⁰

Akademide Güvenlik Çalışmaları ve Stratejik Düşünce

Güvenlik Çalışmaları alanının Türkiye'deki gelişimi, dünyadakine benzer bir süreç izlemiş, uzun yıllar Stratejik Çalışmalar içerisinde realist bakış açısıyla ele alınan konu, Soğuk Savaş sonrasında Uluslararası İlişkiler'in bir alt alanı olarak gelişmiştir.⁶¹ 1990'lı yıllarda dünyada güvenlik gündeminin genişlemesi ve askeri tehditler dışında insan, devlet, hatta gezegen güvenliğini ilgilendiren unsurlarla da ilgilenilmeye başlanmasıyla birlikte "Yeni Güvenlik Çalışmaları" olarak adlandırılan bir alan ortaya çıkmıştır.⁶² Türkiye'de ise ağırlıklı olarak bölge ve sorun odaklı çalışmalara yönelerek, Türkiye'nin yeni jeopolitik konumunu tanımlamaya çalışan ve etkileşim içinde olduğu aktörlerle ilişkilerini irdeleyen stratejik analizler ortaya koyulmuştur.⁶³

Özellikle Kafkasya, Orta Asya, Ortadoğu ve Balkanlar'da Türkiye'nin stratejik çıkarlarının değerlendirilmesi şeklinde yapılan analizler büyük ölçüde Gerçekçi ve Yeni Gerçekçi çerçevede kalmış, bu yönüyle güvenliğe geleneksel bakışı onaylayıcı olmuştur. Öte yandan, geleneksel olmayan yumuşak güvenlik konuları da bu dönemde analizlere dâhil edilmeye başlanmış, bu kapsamda özellikle enerji güvenliği alanında çalışmalar ortaya koyulmuştur.⁶⁴ Fakat her ne kadar konu olarak geleneksel güvenlik sorunlarının dışına

59 Narlı, "Civil-Military Relations in Turkey", s.108-109.

60 Fuat Keyman, "Post-Vesayet, Sivilleşme, Demokratikleşme", *Radikal* 2, 15 Ocak 2012.

61 ABD ve Türkiye'deki güvenlik çalışmalarını karşılaştıran bir çalışma için bkz. Nil Şatana ve Burak Bilgehan Özipek, "ABD ve Türkiye'de Geçmişten Günümüze Güvenlik Çalışmaları", *Ortadoğu Etüdüleri*, Cilt 2, No.2, 2010, s.75-114.

62 Bkz. Sinem Akgül Açıkmeşe, "Güvenlik Çalışmalarında Değişim", Mustafa Aydın ve Ahmet Haluk Atalay (der.) *Güvenlik ve Strateji*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2012, s.112-115; Pınar Bilgin, "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, No.14, 2010, s.30-53.

63 Suat İlhan, *Türkiye'nin ve Türk Dünyasının Jeopolitiği*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1993; Suat İlhan, "Jeopolitik Gelişmeler ve Türk Dünyası", *Avrasya Etüdüleri*, Cilt 2, No.5, 1995, s.23-37; İhsan Gürkan, "Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye", *Ortadoğu ve Balkanlar İncelemeleri Vakfı Yılığ*, 1997, s.259-273; Can Sönmez, "Jeopolitik Açısından Kafkasya", *Avrasya Dosyası*, Kış 1996; Yasin Aslan, "Yeni Jeopolitik Türk Kuşağı ve Türkiye", *Yeni Türkiye*, 1997, s.1050-1052.

64 Alaeddin Yalçınkaya (der.), *Türk Cumhuriyetleri ve Petrol Boru Hatları*, İstanbul, Bağlam, 1998; Kemal Kirişçi, "Post Cold War Turkish Security and the Middle East", *Middle East Review of International Affairs*, Cilt 1, No.2, 1997, s.1-12; Cenk Pala ve Emre Engür, "Kafkasya Petrolleri

çıkılmışsa da, çalışmaların Türkiye’nin güvenliği açısından jeopolitik konumunu esas alan geleneksel çerçeve dışına çıkması ancak 2000’li yılların ortalarında gerçekleşmiştir.

Türkiye’de Soğuk Savaş sonrası dönemde az da olsa görülmeye başlanan yeni liberal kuramlar çerçevesinde yapılan analizler ise daha çok insan hakları, demokratikleşme ve AB’ye girişin Türkiye’nin demokratikleşmesini ne şekilde etkileyeceği gibi güvenlikle doğrudan bağlantısı olmayan konulara yönelmiştir.⁶⁵ Demokratikleşme, kimlik ve güvenlik bağlantısı üzerinden Türkiye’nin AB ile ilişkileri çerçevesine oturtulan çalışmalar ise 1990’ların sonlarında ortaya çıkacaktır.⁶⁶

ABD ve Avrupa’da 1990’lı yıllarda gelişmeye başlayan Yeni Güvenlik Çalışmalarına yönelik ilgi Türkiye’de 2000’li yılların ilk yarısında gelişmeye başlamış, analizlerinde geleneksel askeri güvenlik konuları dışına çıkabilenler Türkiye’de uluslararası göç ve çevre güvenliği gibi yumuşak güvenlik konularını ele almıştır. Aynı şekilde daha önce güvenlikle ilişkilendirilmemiş olan, fakat bu tarihten sonra Türk dış ve güvenlik politikalarının en önemli açıklayıcılarından biri olarak kullanılmaya başlanan kimlik konusu da bu tarihten itibaren önemli bir odak noktası haline gelmeye başlamıştır.⁶⁷

Öte yandan Türkiye’de stratejik düşünce de uzun yıllar askeri çerçevede gelişmiş ve strateji yakın döneme kadar sadece askeri terimlerle açıklanan bir kavram olarak askerlerin uğraş alanı olarak görülmüştür.⁶⁸ Kurumsal bağlamda da strateji sözcüğünün ilk sahiplenilen kurum, Genelkurmay Başkanlığı olmuştur.

21. Yüzyılın Eşiğinde Hazar Havzası ve Türkiye”, *İktisat İşletme ve Finans*, Cilt 13, No.152, 1998, s.21-39.

65 Örn. bkz. İhsan Dağı, “Turkey in the 1990s: Foreign Policy, Human Rights and the Search for a New Identity”, *Mediterranean Quarterly*, Cilt 4, No.4, 1993, s.60-77; İhsan Dağı, “İnsan Hakları ve Demokratikleşme”, Atilla Eralp (der), *Türkiye ve Avrupa*, Ankara, İmge, 1997, s.120-176; Ziya Öniş, “Turkey, Europe, and Paradoxes of Identity: Perspectives on the International Context of Democratization”, *Mediterranean Quarterly*, Cilt 10, No.3, 1999, s.107-136; Çınar Özen, “Neo-functionalism and the Change in the Dynamics of Turkey-EU Relations”, *Perceptions*, Cilt 3, No.3, 1998, s.34-57.

66 Bkz. Tarık Oğuzlu, “An Analysis of Turkey’s Prospective Membership in the European Union from a Security Perspective”, *Security Dialogue*, Cilt 34, No.3, 2003, s.285-299; Ali L. Karaosmanoğlu ve Seyfi Taşhan (der.), *The Europeanization of Turkey’s Security Policy*, Ankara, Foreign Policy Institute, 2004; Meltem Müftüler-Baç, “Turkey’s Role in the EU’s Security and Foreign Policies”, *Security Dialogue*, Cilt 31, No.4, 2000, s.489-502; Bahar Rumelili, “Constructing Identity and Relating to Difference: Understanding the EU’s Mode of Differentiation”, *Review of International Studies*, Cilt 30, No1, 2004, s.27-47.

67 Örneğin bkz. Pınar Bilgin, “The Securityness of Secularism? The Case of Turkey”, *Security Dialogue*, Cilt 39, No.6, 2007, s.593-614; Pınar Bilgin, “Making Turkey’s Transformation Possible: Claiming ‘Security-Speak’- not Desecuritization”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 7, No.4, 2007, s.555-571; Reşat Bayer ve E. Fuat Keyman, “Turkey: An Emerging Hub of Globalization and Internationalist Humanitarian Actor?”, *Globalizations*, Cilt 9, No.1, 2012, s.73-90; Burak Tangör, “Kurumsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 30, 2012, s.25-58; Helin Sarıerem, “Kimlik ve Güvenlik İlişkinine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: ‘Kimliğin Güvenliği’ ve ‘Güvenliğin Kimliği’”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 16, 2012, s.177-236; İbrahim Erdoğan, “Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 6, No.12, 2013, s.265-292.

68 Bkz. Sinem Akgül Açıkmeşe, “Strateji ve Güvenlik Kavramları”, Aydın ve Atalay (der.), *Güvenlik ve Strateji*, s.2-20; Oğuz Turan, *Türklerde Stratejik ve Taktik Düşünceler*, Ankara, Belge, 1986.

1967'de Harp Tarihi Başkanlığı bünyesinde Harp Tarihi Dairesi ve Stratejik Etüt Dairesi isimli iki daire oluşturulmuştur. Bu başkanlık 1978'de Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı'na, 2004'te Askeri Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı'na, 2012'de ise Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı'na dönüştürülmüştür. ATASE bünyesinde ayrı bir birim olarak oluşturulan Stratejik Araştırma ve Etüt Kurulu (SAEK) ise 2001'de Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezine (SAREM) dönüştürülmüş; Kasım 2011'de kapatılmıştır.⁶⁹

Soğuk Savaş sonrasında nükleer savaş tehlikesinin azalmasının etkisiyle, dünyada sivil kesimde stratejiye ilgi artarken, Türkiye'de de strateji üretmeye yönelik çalışan sivil düşünce kuruluşlarının sayısı artmıştır. İlk örneklerine kamu bünyesinde kurulan veya desteklenen Dış Politika Enstitüsü (1974), Türk-Arap İncelemeleri Vakfı (1984; 1991'de Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı'na dönüştü) ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (1985) gibi oluşumlarda rastladığımız bu kurumlar, 1990'lı yıllardan itibaren sivil vakıflarca desteklenir hale gelmiştir. Kamu dışında kurulan bu yapıların, resmi politikaların dışında farklı görüşlerin üretildiği ve ulusal güvenliğe alternatif önerilerin yapıldığı platformlar olması hedeflenmiştir.⁷⁰ Ancak, özel düşünce kuruluşlarında ortaya koyulan görüşler de, resmi/askeri bakış açısından büyük ölçüde farklılaşmamıştır. Bunun en önemli nedeni, yukarıda da ifade edildiği üzere, Türkiye'de akademik dünyada kabul gören genel güvenlik anlayışının ağırlıklı olarak resmi/askeri bakış açısıyla uyumlu olmasıdır.

Türkiye'nin güvenlik politikalarını desteklemek üzere uygulanan askeri stratejisi ise sistemsal dönüşümlere duyarlı olmuştur. Soğuk Savaş sürecinde neredeyse tamamen NATO çerçevesinde belirlenen askeri strateji, NATO'nun *Sınırlı Savaş, Kitleli Karşılik ve Esnek Karşılık* stratejileri çerçevesinde gelişmiştir.⁷¹ Bu kapsamda benimsenen *ileri savunma* anlayışı ve ayrıca geliştirilen *çaydırıcılık* stratejisi bugün de Türkiye'nin askeri stratejisinin temelini oluşturmaktadır.⁷² Ancak Soğuk Savaş'ın ardından ortaya çıkan yeni tehditler, Türkiye için yeni strateji arayışlarını da gerektirmiştir. 1990'ların ilk yarısında yeni strateji arayışının temel nedeni artık yalnızca NATO'ya dayanılarak güvenliğin sağlanamayacağı, dolayısıyla Türkiye'nin kendi stratejisini belirlemesi gerektiği düşüncesi

69 Bkz. *Milliyet*, 20 Ocak 2012, <http://siyaset.milliyet.com.tr/genelkurmay-en-cok-tartisilan-birimini-kapatti/siyaset/siyasetdetay/20.01.2012/1491491/default.htm>.

70 Bkz. Hasan Kanbolat ve Hasan Ali Karasar, *Türkiye'de Stratejik Düşünce Kültürü ve Araştırma Merkezleri: Başlangıcından Bugüne Türk Düşünce Kuruluşları*, Ankara, Nobel, 2009; Bülent Aras, Şule Toktaş ve Ümit Kurt, *Araştırma Merkezlerinin Yükselişi: Türkiye'de Dış Politika ve Güvenlik Kültürü*, Ankara, SETA, 2010.

71 Soğuk Savaş dönemindeki farklı NATO stratejilerinin Türkiye'ye etkileri için bkz. Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", s.570-573.

72 Çaydırıcılık kavramının güvenlik politikalarındaki yeriyle ilgili bkz. Mustafa Aydın ve Fulya Ereker, "Stratejik Çalışmalarda Çaydırıcılık ve Oyun Teorisi", Aydın ve Atalay (der.) *Güvenlik ve Strateji*, s.80- 102. MSB *Beyaz Kitap 2011*, "Türkiye'nin Milli Savunma Politikası" başlığı altında Türkiye'nin askeri stratejisini dört unsura dayandırmıştır: Kriz Yönetimine Askerî Katkı ve Krizlere Müdahale, İlerden Savunma, Kolektif Güvenlik, Çaydırıcılık. Buna göre, Türkiye'nin çevresindeki istikrarsızlık ve belirsizlik ortamında tehdit odakları üzerinde çaydırıcı etki sağlayacak askeri gücün sürdürülmesi, Milli Askerî Stratejinin temelini oluşturmaktadır.

olmuştur.⁷³ Bu düşüncede Türkiye’nin SB’yi çevreleme kapsamında NATO için önemi ni yitirmiş olması ve Avrupa’da NATO’yu dışarıda bırakacak bir güvenlik yapılanmasına yönelik arayışların gelişmesiyle Avrupa güvenlik şemsiyesinden dışlanma endişesi etkili olmuştur.⁷⁴ Bu dönemde aynı anda iki cephede savaşırken, içten gelecek saldırılara karşı da hazırlıklı olmak üzerine kurulu yeni bir strateji gündeme gelmiştir. *İki buçuk Savaş Stratejisi* olarak da adlandırılan bu stratejide Yunanistan’la birlikte, güneyde Suriye de önemli bir tehdit odağı olarak hesaba katılmıştır.⁷⁵

Doksanlı yılların sonlarına yaklaşıldığında ise Türkiye’nin güvenlik politikaları geleneksel güvenlik tehditlerinin yanında, uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve enerji güzergâhları gibi konulara, ayrıca Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu bölgelerini de kapsayacak şekilde istikrarsızlık ve krizlere odaklanmıştır. Bu çerçevede caydırıcılık ve ileri savunma gibi temel stratejilere, *kriz yönetimi* ve *kolektif güvenlik* de eklenmiştir.⁷⁶

Bu noktada, NATO’nun Soğuk Savaş sonrasında da Türkiye’nin güvenlik politika ve stratejilerinin belirlenmesindeki temel rolünü yitirmediğini belirtmek gerekir. Soğuk Savaş sonrasında yaklaşık on yıllık süreçlerde değişen NATO stratejileri, Türkiye’nin askeri stratejisinin belirlenmesinde etkin olmaya devam etmiştir. Esasında NATO’nun stratejik konseptlerinde güvenlik tehdidi olarak yer alan hemen her unsur Türkiye’nin güvenliğini de etkileyen ve çevresinden kaynaklanan sorunlardır. Öte yandan, Soğuk Savaş boyunca NATO bağlamında kanat ülkesi olarak görülen Türkiye, doksanlı yıllarda şekillenen yeni güvenlik ortamında cephe ülkesi haline gelmiş,⁷⁷ askeri stratejisini de yeni konumu ve NATO’nun yeni stratejik konseptleriyle uyumlu biçimde geliştirmiştir.

Doksanlı yıllarda NATO’nun kabul ettiği ilk “yeni” stratejik konseptte güvenlikle ilgili yeni yaklaşımlar ve tehdit algılamaları tanımlanmıştı. Yeni riskler olarak siyasal, ekonomik ve sosyal istikrarsızlıklar, milliyetçi ve etnik çatışmalar ile KİS’in yayılması gibi konular sıralanmıştı. Bu kapsamda o güne kadar uygulanan esnek karşılık ve ileri savunma stratejilerinin yerini “azaltılmış ileri mevcudiyet” (*reduced forward presence*) stratejisi almış,⁷⁸ bu kapsamda NATO’nun temel işlevleri olan savunma ve caydırıcılığa, “önleyici diplomasi” ve “kriz yönetimi” gibi yeni görevler de eklenmişti.⁷⁹ Nisan 1999’daki Washington Zirvesi’nde kabul edilen *Yeni Stratejik Konsept*’te ise caydırma, savunma, önleyici dip-

73 Serhat Güvenç ve Soli Özel, “NATO and Turkey in the Post-Cold War World: Between Abandonment and Entrapment”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 12, No.4, 2012, s.537-538.

74 Bkz. Mustafa Aydın, Sinem Açıkmeşe ve Cihan Dizdaroğlu, “Büyük Güçlerin Güvenlik Politikaları”, Aydın ve Atalay (der.) *Güvenlik ve Strateji*, s.162-170.

75 Bkz. Şükrü Elekdağ, “İki Buçuk Savaş Stratejisi”, *Yeni Türkiye*, Yıl 1, Cilt 3, 1995, s.516-522.

76 [Http://www.tsk.tr/1_TSK_HAKKINDA/1_4_Savunma_Politikasi/savunma_politikasi.htm](http://www.tsk.tr/1_TSK_HAKKINDA/1_4_Savunma_Politikasi/savunma_politikasi.htm) (Erişim Tarihi Haziran 2011).

77 İlhan Uzgel, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası, Cilt III*, İstanbul, İletişim, 2013, s.315.

78 Nejat Doğan, “NATO’nun Örgütsel Değişimi 1949-1999: Kuzey-Atlantik İttifakından Avrupa Atlantik Güvenlik Örgütüne”, *SBF Dergisi*, Cilt 60, No.3, 2005, s.90.

79 Fırat Purtaş, “Soğuk Savaş Sonrası NATO’nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk-Amerikan Askeri İlişkileri”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 1, No.2, 2005, s.10.

loması ve kriz yönetimi kavramları vurgulanarak, kriz yönetimi ittifakın temel görevleri arasında sayılmış ve ittifakın BM Güvenlik Konseyi ve AGİT'in davetiyle barışı koruma operasyonlarına katkıda bulunabileceği teyit edilmiştir.⁸⁰ Böylece NATO, doğrudan bir üyesine saldırı olmadan da krizlere müdahale edebileceğini ifade etmiştir.

Kasım 2010'daki Lizbon Zirvesi'nde kabul edilen yeni NATO stratejisi ise Türkiye'yi yakından ilgilendiren güvenlik tehditleri belirlemiştir. Burada İttifakın temel görevleri olarak kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik, askeri strateji olarak da caydırma ve savunma öncelikli yerlerini korumuştur. Ayrıca aynı anda ve büyük çaplı birden fazla kolektif savunma harekâtı ile krizlere müdahale amaçlı daha küçük çaplı birkaç operasyonu gerçekleştirmek hedef olarak belirlenmiştir. 2010 stratejisinin önemi, NATO kuvvet yapısında konvansiyonel ve nükleer kuvvetlerin yanı sıra, füzesavar kuvvetleri de öngörmesidir. Kamuoyunda "füze kalkanı" olarak bilinen proje ile sadece askeri kuvvetleri değil, üye halkları ve topraklarını da balistik füzelerle karşı korumayı hedefleyen bir füzesavar sistemi oluşturulmasını öngören yeni strateji,⁸¹ Türkiye açısından projenin erken uyarı radar sisteminin Kürecik-Malatya'ya konuşlandırılması ile gündeme gelmiştir.⁸² Türkiye'nin açıkça telaffuz edilmemiş olsa da esas olarak İrandan algılanan nükleer tehdide karşı ortaya çıkan bu projeye "komşularla sıfır sorun" politikası sürdürdüğü bir dönemde,⁸³ ortaya çıkacak sorunlara rağmen katılmış olması, Türkiye'nin güvenlik politikaları ve askeri stratejisinde NATO'nun belirleyiciliğinin önemli bir göstergesi olarak algılanmalıdır.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye'nin Güvenlik Politikaları

Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemi güvenlik politikalarının temelini, Batı İttifakı içinde yer alarak, SB'den gelen tehdidi bertaraf etme anlayışı oluşturmuştur. Bu dönemde SB'nin çevrelenmesinde ABD ile uyum içinde çalışan Türkiye'nin stratejik değeri büyük ölçüde Avrupa'nın kanadındaki konumunca belirlenmiştir. Soğuk Savaş sonrasında ise, değişen uluslararası ortam ile ortaya çıkan yeni aktörlerin yarattığı tehditler, bir taraftan Türkiye'yle ilgili uluslararası alandaki algılamayı değiştirirken, diğer taraftan geleneksel güvenlik politikalarını sürdürmeyi zorlaştırmıştır.⁸⁴

80 Doğan, "NATO'nun Örgütsel Değişimi", s.100.

81 "Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation, Lizbon, 19-20 Kasım 2010, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf> (Erişim Tarihi 3 Eylül 2013).

82 Bkz. Sıtkı Egeli, "Füze Tehdidi ve NATO Füze Kalkanı; Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", Mustafa Aydın (der.), *Güvenlik Çalışmaları Serisi* No.2, İstanbul, Bilgi Üniversitesi, 2013.

83 Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", s.318.

84 Soğuk Savaş'ın sona ermesinin Türkiye üzerindeki etkileri için, bkz. Mustafa Aydın (der.), *Turkey at the Threshold of the 21st Century*, Ankara, International Relations Foundation, 1998; Zalmay Khalilzad, Ian O. Lesser ve F. Stephen Larrabee, *The Future of Turkish-Western Relations: Toward A Strategic Plan*, Santa Monica, RAND, 2000; Sabri Sayarı ve Alan Makovsky, *Turkey's New World, Changing Dynamics in Turkish Foreign Policy*, Washington D.C., Washington Institute for Near East Policy, 2000; Barry Rubin ve Kemal Kirişçi, *Turkey in World Politics*, Londra, Lynne Rienner, 2001; Mustafa Aydın ve Tareq Y. Ismael (der.), *Turkey's Foreign Policy in the 21st Century: A Changing Role in World Politics*, New York, Ashgate, 2002.

Yeni dönemde üç tarafında çatışma bölgelerinin belirmesi, Türkiye’nin dünyadaki görünümünü genişletmiştir. Kafkasya-Orta Asya’da siyasi, ekonomik ve psikolojik kazançlar sağlayacak bağımsız devletlerin ortaya çıkması, ilginin Türkî halkların yaşadığı bölgelere yönelmesini sağlamıştır. Bununla birlikte, SB tehdidi ortadan kalkmışsa da, Kafkasya-Orta Asya’daki karmaşık ulusal gruplar, tartışmalı sınırlar, ekonomik sorunlar ve dış güçlerin rekabetine bağlı olarak ortaya çıkan boşluk, Türkiye’ye yönelik muhtemel riskler için de geniş bir alan açmıştır. Orta Doğu’da İran-İrak ve Körfez Savaşları, Balkanlarda Bosna-Hersek ve Kosova, Kafkaslarda Çeçenistan ve Abhazya krizleri, Türkiye’nin yakın çevresinde ortaya çıkmış ve Türkiye’ye yayılma riski içermiştir. Bu kapsamda Türkiye’nin “Soğuk Savaş’tan artan güvenlik duygusu olmadan çıkan” az sayıda devletten biri olduğu zamanla anlaşılmıştır.⁸⁵

SB tehdidinin ortadan kalkmasıyla Avrupa bölgesel bir *güvenlik toplumu* yaratma yoluna girerken, Türkiye yeni güvenlik tehditleri karşısında yalnız kalmış, bölgesel oyuncu olma isteği ise, Türkiye’nin dış ve güvenlik politikasının yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu çerçevede Türkiye’nin güvenlik politikalarında Soğuk Savaş sonrasında iki temel değişim dönemi yaşanmıştır. İlki Soğuk Savaşın sona ermesiyle uluslararası koşulların yarattığı yeni güvenlik tehditleri karşısında 1990’lı yıllarda gerçekleşmiştir. İkincisi ise genel olarak uluslararası dengelerde değişim yaratmış olan 11 Eylül 2001 sonrasında meydana gelmiştir.

Doksanlı yıllarda uluslararası yapıda yaşanan değişimlerle birlikte Türkiye’nin jeostratejik erişimi NATO’nun güney bölgesindeki yeriyle sınırlı olmaktan çıkıp, daha geniş bir alana ulaştığından, Türkiye için Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu’da yeni fırsat alanları ortaya çıkmıştır. Ancak, Avrupa’da NATO dışında yeni bir savunma düzenlemesi arayışlarının başlaması, yakın çevresindeki olası sorunlarla Batı güvenlik şemsiyesi olmadan yüzleşme durumunda kalınabileceği ihtimalini doğurmuştur.

Bu dönemin başında Türkiye, SB’nin dağılmasıyla ortaya çıkan boşluktan kaynaklanan çatışmaları tehdit kabul etmiş ve özellikle Doğu Avrupa’da istikrar misyonlarında AB ve NATO ile birlikte davranmıştır. Güvenlik anlayışı bakımından komşularında istikrara önem veren Türkiye, yakın çevresinde meydana gelen çatışmalarda denge arayışında olmuştur. Ancak, geleneksel olarak bölgesel çatışmalara karışmama politikası gütmüş olsa da, Türkiye bu dönemde uluslararası koşullarla birlikte iç siyasi değişimlerin de etkisiyle Ortadoğu (Körfez Savaşı) Kafkasya (Dağlık Karabağ) ve Balkanlar’daki (Bosna-Hersek ve Kosova) krizlerde aktif politika izlemiştir.⁸⁶ Kafkasya-Orta Asya ise bu dönemde Tür-

85 Aydın, “Turkey and Central Asia; Challenges of Change”, s.157.

86 Bkz. İlhan Uzgel, “Doksanlarda Bir İşbirliği ve Rekabet Alanı Olarak Balkanlar”, Özcan ve Kut (der.), *En Uzun Onyıllık*, s.393-433; Sabri Sayarı, “Turkey and the Middle East in the 1990s”, *Journal of Palestine Studies*, Cilt 26, No.3, 1997, s.44-55; Mustafa Aydın, *Ten Years After: Turkey’s Gulf Policy (1990-1991) Revisited*, Londra, Frank Cass, 2002; Gareth M. Winrow, “Türkiye’nin Orta Asya ve Trans-Kafkasya Politikası”, Makovsky ve Sayarı (der.), *Türkiye’nin Yeni Dünyası*, s.157-177; “TSK’nın Barışı Destekleme Harekatlarına Katkıları”, http://www.tsk.tr/4_uluslararası_iliskiler/4_1_turkiyenin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari/konular/turk_silahli_kuvvetlerinin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari.htm (Erişim Tarihi Haziran 2011).

kiye için yeni açılım alanı olarak öne çıkmıştır. Fakat bölgede Rusya'yı göz ardı etmenin stratejik olarak sonuç vermeyeceği kısa sürede ortaya çıkmış ve bu durum 1990'ların ikinci yarısında Türkiye'nin politikalarına yansıtılmıştır.⁸⁷

Daha 1980'lerde tehdit kaynağı olarak algılanan Orta Doğu'da Irak ve Suriye'nin etkin olma çabaları ve silahlanmaları karşısında Türkiye, 1989'da 1.7 milyar dolar olan savunma bütçesini, 1990'da 3.4 milyar dolara, 1991'de 4.8 milyar dolara yükselmiştir.⁸⁸ Bu yönelimde Türkiye'yi Irak ve Suriye ile çatışma noktasına getiren Dicle ve Fırat nehirleri sularının paylaşımı meselesinin önemli etkisi olmuştur.⁸⁹ Soğuk Savaş sonrasında, Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan Körfez Krizi, Türkiye'nin bölgeye dair tehdit algılamalarını sağlamlaştırmış ve güvenlik politikaları kapsamında Ortadoğu'nun birincil dış güvenlik endişesi olarak belirlenmesinde etkili olmuştur.⁹⁰ Körfez Krizini takiben Kuzey Irak'ta oluşturulan uçuşa yasak bölge ile Bağdat'ın ülkenin kuzeyinde egemenliğini kaybetmesi sonucu bölgenin PKK için güvenli bir geri üsse dönüşmesi, Türkiye açısından uzun süre etkili olacak ciddi güvenlik sorunları doğurmuştur.

1990'ların ilk yarısı, aynı zamanda, Türkiye'nin Yunanistan'dan algıladığı tehdidin de krizlerle beslendiği dönemdir. 1996'da Ege'deki kayalıklar üzerinde karşılıklı hâkimiyet iddialarıyla başlayan Kardak Krizi iki ülkeyi sıcak çatışmanın eşiğine getirmiş,⁹¹ 1997'de Rusya ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında imzalanan anlaşma uyarınca S-300 füzelerinin Kıbrıs'a yerleştirilmesi girişimi, ancak Türkiye'nin tehditleri sonucu füzelerin Girit'e yerleştirilmesiyle aşılmıştır.⁹² Yunanistan'ın Kafkasya'da Türkiye'nin rekabet ettiği Rusya ile işbirliği arayışına girmesi, Hazar enerji kaynakları konusunda Türkiye'ye rakip hatları savunması ve 1996'da Ermenistan'la savunma anlaşması imzalaması Türkiye'yi rahatsız etmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın PKK üyelerini topraklarına kabul etmesi ve benzer bir tutum takınan Suriye ile 1995'te stratejik ortaklık oluşturması da Türkiye'de güvenlik tehdidi algıladığı her yerde Yunanistan'ın da olacağı izlenimini uyandırmıştır.⁹³

87 Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'ya yönelik politikaları için bkz. Mustafa Aydın, Kafkasya ve Orta Asya'yla İlişkiler", Baskın Oran (der) *Türk Dış Politikası, Cilt II*, İstanbul, İletişim, 2001, s.366-439; Mustafa Aydın (der.), *Türkiye'nin Avrasya Macerası, 1989-2006*, Ankara, Nobel, 2008.

88 Bkz. Duygu Sezer, "Turkey's Grand Strategy Facing a Dilemma", *International Spectator*, Cilt 27, No.1, Ocak-Mart 1992; Amikam Nachmani, "Turkey in the Wake of the Gulf War: Recent History and its Implications", *Insight Turkey*, Cilt 1, No.3, Temmuz-Eylül 1999.

89 Bkz. Andrea K. Riemer, "Water Issues and The Extended Understanding of 'Security': The Southeast Anatolia Project as a Multidimensional Potential for Crisis?", *Turkish Yearbook of International Relations*, No.26, 1996.

90 Aydın, *Ten Years After: Turkey's Gulf Policy (1990-1991) Revisited*.

91 Ayrıntılar için bkz. Mustafa Aydın, "Cacophony in the Aegean: Contemporary Greek-Turkish Relations", *Turkish Yearbook of International Relations*, No.27, 1997, s.37-42.

92 Melek M. Fırat, "Soğuk Savaş Sonrası Yunanistan Dış Politikasının Yeniden Biçimleniş Süreci", Mustafa Türkeş ve İlhan Uzgel (der.), *Türkiye'nin Komşuları*, Ankara, İmge, 2002, s.60-61.

93 Bu dönemde Yunanistan'ın Türkiye'yi rahatsız eden politikaları için bkz. Fırat, ibid. ve Fuat Aksu, "Turkish-Greek Relations: From Conflict to Détente the Last Decade", *Turkish Review of Balkan Studies Annual*, 2001, s.18-19.

Öte yandan Balkanlar’da da Türkiye, Yugoslavya’nın dağılmasının ardından yeni kurulan ve Yunanistan’ın kabullenmediği Makedonya ile yakın ilişki kurmuş ve yine Yunanistan’ın sorunlar yaşadığı Arnavutluk’a yakın durmuştur. 1992’de Bosna-Hersek savaşı patlak verdiğinde ise, Yunanistan Sırlara destek olur ve uluslararası ambargo uygulanan Belgrad’a yardım yaparken, Ankara Saraybosna’ya destek sağlamıştır.

Kısaca 1990’lı yıllar, Türkiye’nin güvenlik tehditlerinin kaynakları olarak Ortadoğu, Yunanistan ve Rusya’yı gündeme taşımış ve iki buçuk savaş stratejisinin dayanaklarını ortaya çıkartmıştır.

Türkiye’nin güvenlik politikalarında ikinci ve daha yaygın değişim ise 11 Eylül 2001’de gerçekleşen ABD’ye yönelik saldırılar sonrasında, NATO kapsamında gerçekleştirilen Afganistan müdahalesi ve ABD’nin Irak’ı işgali sürecinde ortaya çıkmıştır. 11 Eylül sonrasında stratejik önemi yeniden gündeme gelen Türkiye’de, güvenlik politikalarının belirlenmesinde jeopolitik ve jeostratejik vurgu yerini sağlamlaştırmıştır. NATO operasyonu kapsamında Afganistan’a asker gönderen ve ISAF (*International Security Assistance Force*) gücünün komutasını üstlenen Türkiye,⁹⁴ güvenlik politikalarında yeni taktiksel açılımlar geliştirmiştir. Söz konusu açılımlardan birisi olan *proaktif dış politika* yaklaşımı hem bölgesel hem de ikili ilişkiler bağlamında sıklıkla vurgulanmıştır. Bu kapsamda Türkiye’nin güvenlik politikalarının ana çerçevesi küresel, bölgesel ve ikili olmak üzere ayrı, fakat birbirini tamamlayan düzeylerde oluşturulmuştur.⁹⁵

Bu dönemde Türkiye, küresel bir aktör olmak arzusuyla uluslararası örgütlerde daha ağırlıklı rol oynamak üzere girişimlerde bulunmuştur. Bölgesel etkinlik için de bölgesel işbirliği girişimlerine yoğunlaşmış ve bir dizi bölgesel işbirliği projesi gündeme getirilmiştir. İkili ilişkileri çok taraflı girişimlere uyumlu biçimde geliştirmek de yeni güvenlik politikasının önemli bir ayağını oluşturmuştur. Temelde Türkiye’nin yakın çevresinde ekonomik ve mali alanlarda anlaşmalar yoluyla işlevsel bir işbirliği olarak ilerleyen bu süreç, özünde Türkiye’nin güvenlik kaygılarıyla da yakından ilişkilidir.

2000’li yıllarda Türkiye açısından doğrudan ya da uluslararası terörizm, KİS’lerin yayılması, uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti gibi tehditler önemini artırmış, yakın çevreye yönelik olarak “komşularla sıfır sorun” yaklaşımı daha çok işlevsel işbirliği bağlamında devreye alınmıştır. Bu kapsamda Türkiye’nin tehdit algıladığı Suriye, Irak ve Irak’taki Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile bölgesel dengeler açısından Lübnan ve Filistin gibi daha önceden ilişki derinliğinin olmadığı ülkelerle bağlar geliştirilmiştir. Bunların dış politik, ekonomik ve siyasi yönlerinin yanı sıra, kuşkusuz güvenlik boyutu vardır ve Türkiye’nin yakın çevresinde eskiden beri arzuladığı istikrar alanını genişletmeyi hedeflemektedir.

94 BM Güvenlik Konseyi’nin ilgili kararının ardından ISAF’ın Aralık 2001’de göreve başlamasının ardından, Türkiye Şubat 2002’de ilk kuvvetlerini Afganistan’a göndermiş ve Haziran 2002-Şubat 2003 döneminde ve daha sonra Şubat 2004-Ağustos 2005 döneminde iki kez harekâtın liderliğini üstlenmiştir.

95 Bkz. Beril Dedeoğlu, “Değişen Dünyada Değişen Türkiye”, *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, 10 Ekim 2009. [Http://www.sde.org.tr/tr/haberler/328/degisen-dunyada-degisen-turkiye.aspx](http://www.sde.org.tr/tr/haberler/328/degisen-dunyada-degisen-turkiye.aspx) (Erişim Tarihi Haziran 2011).

Ortadoğu'da göze çarpan işlevsel işbirliği modeli Rusya ile ilişkilerde de belirginleşmiş, iki ülke arasında Üst Düzeyli İstişare Konseyi kurulmuş, ticaret 35 milyar dolara ulaşmış ve turizmden nükleer enerji santrali kurmaya kadar geniş bir alanda işbirliği potansiyeli ortaya çıkartılmıştır. Bu bağlantılar Türkiye'nin tarihsel Rus tehdidi algısını aşmasına katkıda bulunmuş; özellikle Karadeniz ve Kafkasya'da iki ülke arasında siyasi güvenlik konularında ortaya çıkan yakın duruş, Türkiye'nin Batılı müttefiklerini rahatsız eder boyuta ulaşmıştır.⁹⁶

Bu noktada Türkiye'nin güvenlik politikalarındaki değişimde, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin ortaya çıkardığı Avrupalılaştırma olgusunun etkilerini de belirtmek gerekir. AB'nin Türkiye'nin güvenlik politikalarındaki değişime ilk etkisi, güvenlik politikalarının belirlendiği yasal süreçlerin AB'ye uyum yasaları çerçevesinde sivilleştirilmesidir. Bir başka etki, Türkiye'nin bölgesel güç olma ya da yumuşak güç rolü oynama eğiliminin Avrupalılaştırma kavramıyla ilişkilendirilmesinde görülebilir.⁹⁷ Ayrıca, Soğuk Savaş sonrasında Avrupa için önemi azalan Türkiye, bu durumu enerji güvenliği çerçevesinde Ortadoğu ile Orta Asya-Kafkasya'da istikrar sağlayıcı rol üstlenmek yoluyla Avrupa için vazgeçilmez olduğunu vurgulayarak aşmaya çalışmıştır.⁹⁸ Son olarak, AB üyelik süreci *koşulluluk* etkisiyle de Türkiye'nin dış ve güvenlik politikalarını etkilemekte, özellikle komşularına yönelik politikalarında sorun çözücü, güvenikleştirmeden uzak duran bir noktaya yönelmesine neden olmaktadır.⁹⁹

Tüm bu etkilerin sonucunda, Türkiye 2000'li yılların ortalarında güvenlik politikalarında geçmişe oranla yumuşak güç unsurlarını öne çıkartan ve bunlar üzerinden politika geliştirmeye çalışan bir ülke olmuştur. Fakat orta vadede güvenlik beklenti ve kaygılarının büyük oranda coğrafi konumundan dolayı geleneksel çerçevenin dışına fazlaca çıkamadığını fark eden Türkiye, isteksiz bir şekilde de olsa yeniden geleneksel güvenlik politikaları ile yumuşak güç unsurlarını bir arada değerlendiren bir politika geliştirme çabasına dönmüştür.

Sonuç

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Türkiye'ye total barışı getirmemiş, aksine Balkanlar, Kafkaslar, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'deki istikrarsızlık ve çatışmalar Türkiye'nin geleneksel güvenlik sorunlarını daha da karmaşıklştırmıştır. Türkiye'nin en önemli iç sorunlarının

96 Mitat Çelikpala, "Rusya Federasyonu'yla İlişkiler", Oran (der.), *Türk Dış Politikası, Cilt III* içinde, s.555-556.

97 Eleni Fotiou ve Dimitrios Triantaphyllou, "Assessing Turkey's 'Soft Power' Role: Rhetoric versus Practice, *The International Spectator*, Cilt 45, No.1, 2010, s.99-113; Tarık Oğuzlu, "Soft Power in Turkish Foreign Policy", *Australian Journal of International Affairs*, Cilt 61, No.1, 2007, s.81-97.

98 Dimitrios Triantaphyllou ve Eleni Fotiou, "The EU and Turkey in Energy Diplomacy", *Insight Turkey*, Cilt 12, No.3, 2010, s.56.

99 Mustafa Aydın ve Sinem A. Açıkmeşe, "Europeanization Through EU Conditionality: Understanding The New Era in Turkish Foreign Policy", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Cilt 9, No.3, 2007, s.263-274.

ayrılıkçı PKK ve köktendinci hareketler olduğu, ulusal güvenliğe yönelik dış tehditlerin ise Yunanistan ve Suriye’den kaynaklandığı düşünülmüştür. 1990’lı yıllarda Türkiye’nin güvenlik karar vericileri iç tehditleri gündemlerinin ön sırasına yerleştirirken, iç ve dış aktörler arasında artan bağlantılar, Türkiye’nin sivil ve askeri kurumlarını harekete geçirmiştir. Bu sebeple Türkiye bunları, caydırıcı gücünü artırarak ve yeni ittifak bağlantıları geliştirerek etkisizleştirmeye çalışmıştır.

Soğuk Savaş sonrasında kabiliyetleri ve stratejik erişimi gelişen Türkiye, güvenlik alanında da yeni açılımlara gitmiştir. Etnisite ve merkezkaç güçlerin bu dönemde dünya politikasındaki etkinliğinin artmasına, Türkiye’de de egemenlik meseleleri ve çıkarların ülke dışında savunulması konusunu gündeme taşımıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde artık küresel, bölgesel ve ikili olmak üzere farklı düzeylerde oluşturulan Türkiye’nin güvenlik politikaları, küresel aktör ve bölgesel güç olma arzuları çerçevesinde şekillenmiştir. Bu kapsamda uluslararası örgütlere üyelik, aktif diplomasi ve ikili ilişkilerde ilerleme yeni güvenlik politikasının önemli unsurları olmuştur. Bu yönde yumuşak güç unsurları belli bir süre öne çıkmışsa da, orta vadede güvenlik kaygılarının büyük oranda coğrafi konumundan kaynaklandığı ve geleneksel çerçevenin dışına fazlaca çıkılamayacağı anlaşılmış, özellikle komşularla ilişkilerde geleneksel güvenlik politikaları ile yumuşak güç unsurlarını bir arada değerlendiren bir politika geliştirmeye yönelinmiştir.

Bu dönemde, ülkenin değişen güvenlik algılamalarında kamuoyunun rolü ve etkisi de artmıştır. İç ve dış baskılara bağlı olarak, Türkiye güvenlik söylemi kamuoyu ve medyayı da içerecek şekilde genişlemiştir. Geline nokta da resmi güvenlik anlayışı da, artık sadece askeri politika ile ilgili meseleleri değil, daha geniş ekonomik ve siyasi konuları da içerecek şekilde genişlemiştir. Bu ortamda, ülkenin birlik ve savunmasının sağlanmasına ek olarak, “ortak savunma ve kriz yönetimi operasyonlarına katılım, KİS’in çoğalması, hayati öneme haiz kaynakların akışının kesilmesi, geniş insan topluluklarının denetim dışı hareketleri, siber savaş riski, silahsızlanmanın desteklenmesi ve terörizm, sabotaj ve organize suçlar gibi asimetrik tehditlerle mücadele edilmesi ile sosyo-ekonomik farklılıkların aşılması”¹⁰⁰ gibi konular Türkiye’nin 21. yüzyıl başındaki güvenlik kavramsallaştırmasına dâhil olmaya başlamıştır.

100 Dışişleri Bakanlığı, “Turkey’s Security and Its Relations with NATO”, <http://www.mfa.gov.tr/grupa/af/secure.htm> (Erişim Tarihi 14 Ekim 2001).

Kaynakça

- Akgül Açıkmeşe, Sinem. "Strateji ve Güvenlik Kavramları", Mustafa Aydın ve Ahmet Haluk Atalay (ed.) *Güvenlik ve Strateji*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2012, s.2-20.
- Akgül Açıkmeşe, Sinem. "Güvenlik Çalışmalarında Değişim", Mustafa Aydın ve Ahmet Haluk Atalay (der.) *Güvenlik ve Strateji*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2012 içinde, s.112-115.
- Aksu, Fuat. "Turkish-Greek Relations: From Conflict to Détente the Last Decade", *Turkish Review of Balkan Studies*, Annual 2001, s.167-201.
- Aras, Bülent, Şule Toktaş ve Ümit Kurt. "Araştırma Merkezlerinin Yükselişi: Türkiye'de Dış Politika ve Güvenlik Kültürü", *SETA*, Ankara, 2010.
- Aslan, Yasin. "Yeni Jeopolitik Türk Kuşağı ve Türkiye", *Yeni Türkiye*, 1997, s.1050-1052.
- Aydın, Mustafa. "Cacophony in the Aegean: Contemporary Greek-Turkish Relations", *Turkish Yearbook of International Relations*, No.27, 1997, s. 37-42.
- Aydın, Mustafa. *Turkey at the Threshold of the 21st Century*, Ankara, International Relations Foundation, 1998.
- Aydın, Mustafa. "Determinants of Turkish Foreign Policy I: Historical Framework and Traditional Inputs", *Middle Eastern Studies*, Cilt 35, No.4, 1999, s. 152-186.
- Aydın, Mustafa. "Determinants of Turkish Foreign Policy-II: Changing Patterns and Conjunctures During the Cold War", *Middle Eastern Studies*, Cilt 36, No.1, Ocak 2000, s.103-139.
- Aydın, Mustafa. "Kafkasya ve Orta Asya'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.) *Türk Dış Politikası, Cilt II*, İletişim, İstanbul, 2001, s.366-439.
- Aydın, Mustafa. *Ten Years After: Turkey's Gulf Policy (1990-1991) Revisited*, Londra, Frank Cass, 2002.
- Aydın, Mustafa. "Security Conceptualisation in Turkey", H. Günter Brauch, et.al. (der.), *Security and the Environment in the Mediterranean*, Berlin, Springer Verlag, 2003, s.345-356.
- Aydın, Mustafa. "Securitization of History and Geography: Understanding Security in Turkey", *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 3, No.2, 2003, s.163-184.
- Aydın, Mustafa. "İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası, Cilt I*, İstanbul, İletişim, 2001, s.399-477.
- Aydın, Mustafa. (der.), *Türkiye'nin Avrasya Macerası, 1989-2006 – Avrasya Üçlemesi II*, Ankara, Nobel, 2008.
- Aydın, Mustafa. "Türkiye'de Güvenlik Kavramsallaştırması", Mustafa Aydın, et.al. (der.), *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi, 2012, s.492-508.
- Aydın, Mustafa ve Tareq Y. Ismael (der.). *Turkey's Foreign Policy in the 21st Century: A Changing Role in World Politics*, New York, Ashgate, 2002.
- Aydın, Mustafa ve Sinem Acikmese. "Europeanization Through EU Conditionality: Understanding The New Era İn Turkish Foreign Policy", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Cilt 9, No.3, 2007, s.263-274.
- Aydın, Mustafa ve Fulya Ereker. "Stratejik Çalışmalarda Caydırıcılık ve Oyun Teorisi", Mustafa Aydın ve Ahmet Haluk Atalay (der.) *Güvenlik ve Strateji*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2012, s.80- 102.

- Aydın, Mustafa, Sinem Akgül Açıkmeşe ve Cihan Dizdaroğlu. “Büyük Güçlerin Güvenlik Politikaları: Rusya, Avrupa Birliği ve Çin”, Mustafa Aydın ve Ahmet Haluk Atalay (ed.) *Güvenlik ve Strateji*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2012, s.162-170.
- Bayer, Reşat ve Fuat E. Keyman. “Turkey: An Emerging Hub of Globalization and Internationalist Humanitarian Actor?” *Globalizations*, Cilt 9, No.1, 2012, s.73-90.
- Bilgin, Pınar. “Turkey’s Changing Security Discourses: The Challenge Of Globalisation”, *European Journal of Political Research*, Cilt 44, No.1, 2005, s.175-201,
- Bilgin, Pınar. “The Securityness of Secularism? The Case of Turkey”, *Security Dialogue*, Cilt 39, No.6, 2007 s.593-614.
- Bilgin, Pınar. “Making Turkey’s Transformation Possible: Claiming ‘Security-Speak’–not Desecuritization”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 7, No.4, 2007, s.555-571.
- Bilgin, Pınar. “Only Strong States Can Survive in Turkey’s Geography: The Uses of Geopolitical Truths in Turkey”, *Political Geography*, Cilt 26, 2007, s.740-756.
- Bilgin, Pınar. “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, No.14, 2010, s.30-53.
- Bilgin, Pınar. “Türkiye Coğrafyasında Yalnız Güçlü Devletler Ayakta Kalabilir: Jeopolitik Gerçeklerin Türkiye’de Kullanımları”, Evren Balta Paker ve İsmet Akça (der.), *Türkiye’de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi, 2010, s.453-474.
- Brzezinski, Zbigniew. *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, New York, Basic Books, 1997.
- Çelikpala, Mitat. “Rusya Federasyonu’yla İlişkiler”, Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt III, İstanbul, İletişim, 2013, s.555-556.
- Dağı, İhsan. “Turkey in the 1990s: Foreign Policy, Human Rights and the Search for a New Identity”, *Mediterranean Quarterly*, Cilt 4, No.4, 1993, s.60-77.
- Dağı, İhsan. “İnsan Hakları ve Demokratikleşme: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Siyasal Boyut”, Atilla Eralp (der), *Türkiye ve Avrupa*, Ankara, İmge, 1997, s.120-176.
- Dedeoğlu, Beril. “Değişen Dünyada Değişen Türkiye”, *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, 10 Ekim 2009, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/328/degisen-dunyada-degisen-turkiye.aspx>.
- Doğan, Nejat. “NATO’nun Örgütsel Değişimi 1949-1999: Kuzey-Atlantik İttifakından Avrupa Atlantik Güvenlik Örgütüne”, *SBF Dergisi*, Cilt 60, No.3, 2005, s.69-108.
- Elekdag, Şükrü. “İki Buçuk Savaş Stratejisi”, *Yeni Türkiye*, Yıl 1, Cilt 3, 1995, s.516-522.
- Erdoğan, İbrahim. “Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 6, No.12, 2013, s.265-292.
- Eren, Nuri. *Turkey Today and Tomorrow; An Experiment in Westernization*, Londra, Pall Mall, 1963.
- Eren, Nuri. *Turkey, NATO and Europe; A Deteriorating Relationship?*, Paris, AIIA, 1977.
- Ergil, Doğu. *Social History of the Turkish National Struggle, 1919-22: The Unfinished Revolution*, Lahore, Sind Sagar Academia, 1977.
- Erhan, Çağrı. “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, Baskın Oran (der), *Türk Dış Politikası*, Cilt I, İstanbul, İletişim, 2001, s.522-575.
- Fırat, Melek M. “Soğuk Savaş Sonrası Yunanistan Dış Politikasının Yeniden Biçimleniş Süreci”, Mustafa Türkeş ve İlhan Uzgel (der.), *Türkiye’nin Komşuları*, Ankara, İmge, 2002, s.21-73.

- Fotiou, Eleni ve Dimitrios Triantaphyllou. "Assessing Turkey's 'Soft Power' Role: Rhetoric versus Practice", *The International Spectator*, Cilt 45, No.1, 2010, s.99-113.
- Gürkan, İhsan. "Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye", *Ortadoğu ve Balkanlar İncelemeleri Vakfı Yılığ*, 1997, s.259-273
- Güvenç, Serhat ve Soli Özel. "NATO and Turkey in the Post-Cold War World: Between Abandonment and Entrapment", *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 12, No.4, 2012, s.537-538.
- Hale, William. *The Political and Economic Development of Modern Turkey*, Londra, Croom Helm, 1981.
- Harris, George S. "The Role of the Military in Turkish Politics", *Middle East Journal*, Cilt 19, No.1, 1965, s.54-66.
- İlhan, Suat. *Türkiye'nin ve Türk Dünyasının Jeopolitiği*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1993.
- İlhan, Suat. "Jeopolitik Gelişmeler ve Türk Dünyası", *Avrasya Etüdüleri*, Cilt 2, No.5, 1995, s.23-37.
- Jenkins, Gareth. *Context and Circumstance: The Turkish Military and Politics*, Adelphi Paper, No.337, IISS, Londra, 2001.
- Kanbolat, Hasan ve Hasan Ali Karasar. *Türkiye'de Stratejik Düşünce Kültürü ve Araştırma Merkezleri*, Ankara, Nobel, 2009.
- Karaosmanoğlu, Ali. "The Evolution of the National Security Culture and the Military in Turkey", *Journal of International Affairs*, Cilt 54, No.1, Sonbahar 2000, s.199-216.
- Karaosmanoğlu, Ali. *Silahlı Kuvvetler ve Demokrasi*, Bilgesam Raporu, No.33, İstanbul, 2011.
- Karaosmanoğlu, Ali L. ve Seyfi Taşhan (der). *The Europeanization of Turkey's Security Policy: Prospects and Pitfalls*, Ankara, Foreign Policy Institute, 2004.
- Khalilzad, Zalmay, Ian O. Lesser ve Stephen F. Larrabee. *The Future of Turkish-Western Relations: Toward A Strategic Plan*, Santa Monica, RAND, 2000.
- Kirişçi, Kemal. "Post Cold War Turkish Security and the Middle East", *Middle East Review of International Affairs*, Cilt 1, No.2, 1997, s.1-12.
- Koçer, Gökhan. "1990'lı Yıllarda Askeri Yapı ve Türk Dış Politikası", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Cilt 29, No.1-2, 2002, s.123-158.
- Legg, Keith R. ve James F. Morrison. *Politics and the International System; An Introduction*, New York, Harper & Row, 1971.
- Martin, Lenore. "Turkey's National Security in the Middle East", *Turkish Studies*, Cilt 1, No.1, 2000.
- Milli Savunma Bakanlığı. *Beyaz Kitap 2000*, <http://www.msb.gov.tr/Birimler/GnPPD/GnPPDBeyaz-Kitap.htm>.
- Most, Benjamin A. ve Harvey I. Starr. "Diffusion, Reinforcement, Geopolitics and the Spread of War", *The American Political Science Review*, Cilt 74, No.4, 1980, s.932-946.
- Müftüler-Baç, Meltem. "Turkey's Role in the EU's Security and Foreign Policies", *Security Dialogue*, Cilt 31, No.4, 2000, s.489-502.
- Nachmani, Amikam. "Turkey in the Wake of the Gulf War: Recent History and its Implications", *Insight Turkey*, Cilt 1, No.3, 1999.
- Narlı, Nilüfer. "Civil-Military Relations in Turkey", *Turkish Studies*, Cilt 1, No.1, 2000, s.107-127.

- Oğuzlu, Tarık. “An Analysis of Turkey’s Prospective Membership in the European Union from a Security Perspective”, *Security Dialogue*, Cilt 34, No.3, 2003, s.285-299.
- Oğuzlu, Tarık. “Soft Power in Turkish Foreign Policy”, *Australian Journal of International Affairs*, Cilt 61, No.1, 2007, s.81-97.
- Öniş, Ziya. “Turkey, Europe, And Paradoxes Of Identity: Perspectives on the International Context of Democratization”, *Mediterranean Quarterly*, Cilt 10, No.3, 1999, s.107-136.
- Özcan, Gencer. “Doksanlarda Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politikasında Askeri Yapının Artan Etkisi”, Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), *Türkiye’nin En Uzun On Yılı*, İstanbul, Boyut, 1998, s.67-100.
- Özcan, Gencer. “Türkiye’de Millî Güvenlik Kavramının Gelişimi”, Evren Balta Paker ve İsmet Akça (der.), *Türkiye’de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi, 2010, s.305-349.
- Özen, Çınar. “Neo-functionalism and the Change in the Dynamics of Turkey-EU Relations”, *Perceptions*, Cilt 3, No.3, 1998, s.34-57.
- Pala, Cenk ve Emre Engür. “Kafkasya Petrolleri 21. Yüzyılın Eşiğinde Hazar Havzası ve Türkiye”, *İktisat İşletme ve Finans*, Cilt 13, No.152, 1998, s.21-39.
- Purtaş, Fırat. “Soğuk Savaş Sonrası NATO’nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk-Amerikan Askeri İlişkileri”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 1, No.2, 2005, s.7-30.
- Riemer, Andrea K. “Water Issues and The Extended Understanding of ‘Security’: The Southeast Anatolia Project as a Multidimensional Potential for Crisis?”, *Turkish Yearbook of International Relations*, No.26, 1996.
- Robins, Philip. “Turkey and the Eastern Arab World”, Gerd Nonneman (der.), *The Middle East and Europe*, Londra, Federal Trust for Education and Research, 1993, s.189-190.
- Robinson, Richard D. *The First Turkish Republic*, Cambridge, Harvard University, 1963.
- Rubin, Barry ve Kemal Kirişçi. *Turkey in World Politics*, Londra, Lynne Rienner, 2001.
- Rumelili, Bahar. “Constructing Identity and Relating to Difference: Understanding the EU’s Mode of Differentiation”, *Review of International Studies*, Cilt 30, No.1, 2004, s.27-47.
- Rustow, Dankwart A. “The Military in Turkey”, Dankwart A. Rustow ve Robert E. Ward (der.), *Political Modernisation in Japan and Turkey*, Princeton, Princeton University, 1964, s.352-388.
- Sakallıoğlu, Ümit Cizre. “The Anatomy of the Turkish Military’s Political Autonomy”, *Comparative Politics*, Cilt 29, No.2, 1997, s.151-166.
- Salomone, S. D. “The Dialectics of Turkish National Identity: Ethnic Boundary Maintenance and State Ideology - Part Two”, *East European Quarterly*, Cilt 23, No.2, 1989.
- Sarıahmetoğlu, Nesrin. “Kafkasya-Ötesi’ndeki Siyasi Gelişmeler ve Hazar Petrolleri”, *Türk Cumhuriyetleri ve Petrol Boru Hatları*, Alaeddin Yalçınkaya (der.) İstanbul, Bağlam, 1998, s.23-38.
- Sarıertem, Helin. “Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: Kimliğin Güvenliği ve ‘Güvenliğin Kimliği’”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 16, 2012, s.177-236.
- Sayarı, Sabri. “Turkey and the Middle East in the 1990s”, *Journal of Palestine Studies*, Cilt 26, No.3, 1997, s.44-55.
- Sayarı, Sabri ve Alan Makovsky. *Turkey’s New World, Changing Dynamics in Turkish Foreign Policy*, Washington D.C., The Washington Institute for Near East Policy, 2000.

- Sezer, Duygu. "Turkey's Grand Strategy Facing a Dilemma", *International Spectator*, Cilt 27, No.1, 1992, s.17-32.
- Shaw, Stanord J. ve Ezel K. Shaw. *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey, Vol. II; Reform, Revolution and Republic*, Londra, Cambridge University, 1977.
- Sönmez, Can. "Jeopolitik Açından Kafkasya", *Avrasya Dosyası*, Kış 1996.
- Şatana, Nil ve Burak Bilgehan Özpek. "ABD ve Türkiye'de Geçmişten Günümüze Güvenlik Çalışmaları", *Ortadoğu Etüdüleri*, Cilt 2, No.2, 2010, s.75-114.
- Tangör, Burak. "Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 30, 2012, s.25-58.
- Tellal, Erel. "SSCB'yle İlişkiler", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası, Cilt 1*, İstanbul, İletişim, 2005, s.499-509.
- Triantaphyllou, Dimitrios ve Fotiou, Eleni. "The EU and Turkey in Energy Diplomacy", *Insight Turkey*, Cilt 12, No.3, 2010, s.55-61.
- Turan, Oğuz. *Türklerde Stratejik ve Taktik Düşünceler*, Ankara, Belge, 1986.
- Uzgel, İlhan. "Doksanlarda Bir İşbirliği ve Rekabet Alanı Olarak Balkanlar", Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), *En Uzun Onyıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar*, İstanbul, Büke, 2000, s.393-433.
- Uzgel, İlhan. "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası, Cilt III*, İstanbul, İletişim, 2013, s.249-336.
- Ülman, Haluk ve Sander, Oral. "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler-II", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, No.1, 1972, s.1-24.
- Váli, Ferenc. *Bridges Across the Bosphorus. The Foreign Policy of Turkey*, Baltimore ve Londra, John's Hopkins, 1971.
- Váli, Ferenc. *Turkish Straits and NATO*, Stanford, Calif, Stanford University, 1972.
- Wilson, Andrew. *The Aegean Dispute*, Adelphi Papers 155, Oxford, Oxford University, 1980.
- Winrow, Gareth M. "Türkiye'nin Orta Asya ve Trans-Kafkasya Politikası", Alan Makovsky ve Sabri Sayarı (der.) *Türkiye'nin Yeni Dünyası: Türk Dış Politikasının Değişen Dinamikleri*, İstanbul, Alfa, 2002, s.157-177.
- Yalçınkaya, Alaeddin (der.). *Türk Cumhuriyetleri ve Petrol Boru Hatları*, İstanbul, Bağlam, 1998.

Summary

Although not one of the great powers, Turkey’s geopolitical position keeps its strategic value alive and provides her greater efficiency compared to other middle powers in the international system. However, Turkey lives together with a national security syndrome which is incompliant with its position in regional and international politics. It is, at the same time, a country where the conceptualization of security is dominant in social and political levels, and where governments justify their policies, without exception, by the security terminology and use this as a shield against criticism.

Turkey’s security conceptualization is predominantly influenced by its historical background and geographical location, which constantly causes “hard” security problems. At the same time, the intense emphasis on national security and the evolution of the security conceptualization is related to the role the military played in the political arena and the military’s perceived position in the Turkish society.

Security in Turkey is traditionally defined as “protection from danger and not to be exposed to danger” and thus is related to the concept of “self-protection”. These aspects are expressed as “the protection of the territorial integrity, maintenance of social life and the preservation of the national identity” in official resources.

This conceptualization, which prioritizes military security, focuses on military capabilities, and also comprises the national identity concept, has been forced to change in the face of new security problems and opportunities that marked 21st century’s security perceptions.

As for all societies, Turkey’s foreign and security policies are shaped and have evolved in a specific historical and cultural context. Turkey is a country where security has a predominant role in its social and political development. In this content, it is possible to say that the Turkish republic and society are special constructs of a specific security definition, evolved on the basis of historical experiences. Also, as one of the main determinants of historical development for all societies is the geographical features, another important factor of Turkey’s security culture is geography. Furthermore, because Turkey has a special geopolitical position which provides her with both security problems and advantages, the impact of geography on Turkey’s security culture is quite influential. In this context, the security culture and perceptions which determine Turkey’s foreign and security policies should be analyzed through the historical context and the geographical determinant simultaneously.

The security concept of Turkey is based on survival, national independence and territorial integrity along with the protection of the regime against internal threats. Moreover, security is conceptualized through hard security terms even in the new world order. Although soft security issues like economic, cultural and humanitarian issues are adopted as new security threats, the official conceptualization is still shaped by the traditional security understanding.

The military strategy which is implemented to support security policies has been sensitive to systemic transformations. In the Cold War years Turkey's military strategy had been determined almost totally through the lenses of NATO strategies. However, non-traditional threats that arose after the Cold War led Turkey to find new strategies. In early 1990s Turkey realized that it would no longer be possible to provide security with total dependence of NATO strategies. Therefore, in conjunction with its new security policies Turkey added new strategies to its traditional NATO dominated military strategy. However, today it is hard to suggest that Turkey's new military strategy is self-dependent, free from NATO. Instead NATO remains as the main basis of Turkey's military strategy.

The end of the Cold War did not bring Turkey a total peace; rather it has left Turkey with more complicated security problems. Thus, as a country whose capabilities has been increased and strategic access has been developed since the end of the Cold War, Turkey, has invoked new security initiations. But eventually Turkey, found itself in a situation where, at least in the medium term, it could not transcend totally the traditional security conceptualization and has to implement a policy which integrates the traditional with the non-traditional security components.